

वा
सु
श
शी

नफतिनि - नफतिनि कलेजे वने त्यंबले, वासु शशी, नीह हे मफुनिह
ल्याय्म्हचा बले च्वगु, मवले हे ल्हूकेन धुंकुगु जुसां वि० सं० २०२३
से प्रकाशित जुगु थ्व ताचाप्वाय् वि० सं० २००७ लिपागु प्रजा-
तन्त्रकालीन नेपालया निम्नमध्यमवर्गीय सामाजिक - पारिवारिक जीवने
केन्द्रित समस्यामूलक दुःखान्त नाटक ख । कीसं खना च्वनापि, की हे
धन्यापि जीवन्त चरित्रत व अमि दत्थ्वी जुगु सहज- सरल, किन्तु गम्भीर
अर्थपूर्ण संवादयात सर्वाधिक महत्व बिया च्वयातगु, न्यागु भागे विभाजित
प्रस्तुत नाटकया नायिका राधा इब्सेनया डल्स हाउस या नोराथें
स्वाधिकारसचेत विद्रोहिणी आधुनिक मिसा ख । मानवीय सम्बन्ध यागु
पृष्ठभूमी मूलतः न्हुगु व पुलांगु मान्यता (राधा व माँ) या दत्थ्वी जुगु
द्वन्द्वया चरमोत्कर्ष अमिगु संयुक्त परिवार विघटित जुयावंगु सङ्क्रमणकालीन
युगसत्ययात शशीज्युं थ्व उत्कृष्ट नाटक ताचाप्वाय्या रूप बियादोगु दु ।

वि० सं० १९९४, फाल्गुण पूर्णिमा खुनु ग्वले जन्म जुम्ह
वासु शशीं युरोप, अमेरिका व एशियाया तगुमछि दे तय्गु भ्रमण याना
दो धुंकुगु दु । वय्कया नवीनतम् कृति कुमि यम्ह मनु (नाटक)
याकनं पिहां वय् त्यंगु दु—मेमेगु कृतितय्गु सूची थ्व हे सफुती दु ।

--कुमारबहादुर जोशी

★ देबः कृपा :-

गौतम मानन्धर, ग्वल

★ मुद्रक:- संचय प्रेस, ग्वल, काठमाडौं । फोनः २-१२७६२

ता
चा
प्वा
य्

वासु शशी

चवसापासा

वासु शशीया मेमगु कृतिः

पोटा यस्तो फूल चाहिन्छ	(कविता संग्रह)
शशीका केही गीत	(गीत संग्रह)
मेरी उषा	(कविता संग्रह)
केही कविता	(कविता संग्रह)
पानी गल्दैन	(छण्ड कव्य)
तीन नाटक	(नाटक संग्रह)
विश्वका श्रेष्ठ कथा	(अनुवाद)
फूल ओइलाएपछि	(उपन्यास)
बाँसुरीमा नभटाएका धुनहरू	(नाटक)
कुर्मि यंहा मनु	(नाटक)

Psychosocial Aspects of Abortion in Asia

(सम्पादन)

ताचाप्वाँय्

(प्याखं)

वासु शशी

चवसापासा

पिकाक

चवसापासा

केल, मासंगल्ली

व्यावक अधिकार लेखकया

न्हापां खुसि नेसं १०८६

निको खुसी १०००

ने० सं० ११०४

छगूया मू ८।--

संचय प्रेस

फोन २-१२७६२

जयवागीश्वरी, देवपत्तन

काठमाडौं ।

गति व गन्तव्य

(प्रथम संस्करण)

२००८ साल पाखे जयवागीश्वरी पुस्तकालयया स्वसाकथं छगु तथंगु साहित्य सम्मेलन जूगु दु । व सम्मेलन जि गुगुं कथं लोमके मफु । छगु ला वाउँसे च्वंगु मःया दध्नी चकखेलय् जूगु व साहित्य श्रवणं जिगु मनस्थिति थासय् हैबिल, मेगु व सम्मेलनया स्वसाखलकय् च्वम्ह १३।१४ दे दुम्ह छम्ह मचाया कार्यसंलग्नतां जित विशेष कथं साला काल । तर च्व मचा जिगु जीवनय् जिपा नं यथे हे संलग्नतापूर्वक न्हालू वई धेगु कल्पना हे याय् मजुनिगु । थौं थोदं जिपा वहे मचायात वर्तमान नेपाली साहित्यया छगः थिनगु वासु शशीया रूपय् खनाबलय् जि युक्ति लय्ताया च्वना-उकिया ययान जि याय् मफु ।

वासु शशीया प्रतिभा जि थाय् थासय् खनागु दु । पासापिनि पुचलय् छम्ह ला व लुसिथे जाम्ह पासाकथं न्हाबले थःत पानाच्वंगु खना जि थः पाखे सम्पादन जूगु कोशयागु मुद्रण -व्यवस्था थें जागु एकलव्य अनुष्ठानया स्वकज्याय् वेकयात ब्वय् मालावन । तर जिगु शंकाया अःखः अबलय् जि शशीया गुगु कार्यनिष्ठा व संलग्नता खना उकि जित बिचा मयासे मगाका बिल । शशीया व्यक्तित्वे तःगुमर्छि रूप दु, व फुक उत्तिकं हे महत्वपूर्ण ।

(च)

शशीजुया रचनात हे जिगु थ्व धापूया साहित्य खः शशी आधु-
निक नेपाली काव्य-धाराया छगू तत्त्वगु खुसिया ला ख हे खत । शशीया
बाखं व निबन्धया बर्मेमिपि व वेकया प्याखं स्वमिपिसँ न थ्व खं ख
हे ताय्के । थ्वयां ल्यू शशीजुया छुं उपन्यास न पिल्लीत कोछुना
च्वंगु दु । साहित्यया तगुमछि खेल्य धस्वना सकयन उति उतिथे
य्क थःगु प्रतिभा छाय्प्युम्ह शशी लिपा तर्क दकले ततजागु गुगु
चक्काय् जक थ्यंका दी फेगु खै व खे आ थथे थथे हे ज्वी धाय् मफु ।
सके शशी थमं न धाय् फेमखु ज्वी ।

साहित्य प्रेरणाया अभिव्यक्ति ख व किना प्रेरणाया देव जक
धेगु खै शशीया थ्व चक्कना तखे न्यनाच्वंगु प्रतिभा घाट । प्याब्रया
विषय कवितायात मत्वेफु -कविता अपोथे कल्पना प्रधान व गुगु सूक्ष्म
सिद्धान्तप्रति समाजयात थपाखे सालीगु ज्वलं खसा प्याखं दृश्य व तर्क-
प्रधान छ, नापं उके च्वंगु घटनां मनुया नुगः नाय्कात्री । यथे तुं
बाखं जीवनया छद्मचित कया उकिया समाधान पाखे च्वला जक
सुया कयनागु विषय खःसा निबन्ध गुगु विषयया त्याजीगु व्याख्या व
विश्लेषण ख । थौया समाज्य च्वनेमपि सुं गुम्हं न न्हल्लेचाम्ह
त्याम्हं थःत भावनाय् जक लिकुंका च्वने फेमखु, न तर्क्य हे जक
तर्क्यका च्वने फे । भावना, तर्क, रागविराग, निराशा, घाशा व
न्याज्यायगु प्रेरणा -थ्व फुक्क फुक्क हे बेकुं च्याता ज्वीमा वं । शशी
थःगु सामाजिक जीवन्य थौया द्वन्द्वात्मक समाजयागु गुगु खवापा

(छ)

खनादिल व गुकियागु हे कुं कुबिया वेक ज्वीमागु दु उके वेकया
च्वसायात उगु हे कथं सतूगु दु धेगु खै अजुगतिचाय् मागु हे मदु ।
जीवन थुकथं हे छ्याय्गु त्वे व रचना थुकथं हे च्वने-च्वय् याय्
बांलाइ ।

शशीया कथल्य छकुति हे छपंगु गुजि मकानि, न्हक्वी
न छतिकि धका चःति मनुनि, वया तुति मन्योनि, थुकथं हे थःगु
जीवनया गतिलिसे भयलपुना च्वे, फन् फन् च्वे न्ह्याज्यानावं झाइ
धेगु विश्वस दु ।

बालचन्द्र शर्मा,

भाइस चान्सलर

रोयल नेपाल एकेडेमी

कान्तिपुर

२०२३ वि

भूमिका (प्रथम संस्करण)

दुर्गालालया छु मती वन मस्यु, जिगु थव प्याख वं स्वय् धका यंकूगु, थौ जितः छापय् जदी धुंका कयनेहल । वला जि पासा खः, उकि जि न्ह्यागु च्वसाँ बँत बाँला ताइगु व वें बाँला तायकँगु स्वाभाविक हे खः । सत्य छु खः स्वय्गु छिकपिति ज्या । तर दुर्गालाल जि पासा जक मखसें झीगु भाषाय्या छह्य तसकं हे स्पलाम्ह कवि खः—उकि वें थव नाटक गुगु बाँला धका छापय्सात व पासा हैसियत जक मख अपितु थव भाषाया छम्ह लक्ष्य व निर्माताया हैसियत नं स्वया धागु ज्योमा । उके जि अप्पुन धाय्कु, धागु छु धासाँ झीगु भाषाय् थव नाटकया रवागत जूसाँ बया स्वोमा कवखाइह नं दुर्गालाल हे ख, वर फय् मासाँ फेकाइम्ह नं वहे ।

१२-१३ दं न्ह्यो थव नाटक च्वया नं छक तिक दबुली पिदने धुंकूगु । स्वमिसं यो तागु खना थवयात जि हानं छक समा नं याना, वनं दंदं न्ह्यो हे । झीगु भाषाय् थव नाटकं छु स्थान काइ व जि बाँलक धाय्मफु, छायधासाँ थव भाषाय् आधुनिक नाटक साहित्ययागु सृजना व परम्परा बाँलाक तिप्यने धुंकूगु मदुनि । विषयवरतु व शैलीगत दृष्टिकोणं स्वय्बले झी हेनरिक इब्सन तक नं मथयनि । विश्व-साहि-

त्यया सन्दर्भय् स्वय्बले नाटक साहित्य इब्सनया पखा पुला नं तापक थ्यने धुंकूगु दु । झीसँ पला जक च्वय्काँ मलाय् धुंकल, तिन्हुइ माले धुंकल ।

थव नाटकयाग प्रकाशनं याना जितः थगु भासँ हानं मेमेगु सफूत नं च्वय्माप्ते वल । अथे ला न्ह्यापा न्ह्यापा च्वया कयनेधुंगु प्याखँत नं दनि । उकियागु पाण्डुलिपि लूसा समा याना छिकपिति न्ह्योने ब्यय् हय् । वस्तुतः प्रत्येक भाषाय् व भाषाय् संबद्ध जीवन व संस्कृतीअन्यागु खँ आपा हे दं च्वनी गुकिया अभिव्यक्तिया लागि बहेभाषाया शब्द व वाक्य तथा प्रकृति व प्रवृत्ति मदय्कं मगाना च्वनी । उके हे खँ जित थव अनुभूति दु-भासं च्वय् बलय् जितः थगु हे हि च्वया थें च्वं, मेमेगु भासं च्वय्बले पाकँर कवीकं च्वया थें च्वं ।

—बासु शशी

जिमिगु खँ (प्रथम संस्करण)

जुलुम श्रेष्ठयात

मिहगतले नेपाली भाषाया कविकयं जक म्हसिया च्वंम्ह शशीजु
थौं आकाकां नेपाल भाषाया दबुली नं दंकागु खना थ्व भाषाया ब्रॅमिपि
अजुगति चाई । तर वेक नेपाल भाषाया निर्मित थौंयाम्ह लेखक मखु ।
वेकले थ्व 'ताचाप्वाय्' छीत १३-१४ दँ न्हो हे वियादी धुकुगु; कीगु
ल्हा बिप्पा जुया धाय् ला, मिखाँ हे तिप्पाय् मफया धाय् अबले शीसं
फया काय् मफुत । अथेसां 'ताचाप्वाय्' खतं मननि, थौंया ब्रॅमिपिसं
थुकि थगु भावनाया ता अपुक हे चाय्के फेतिनि ।

सशक्त जुया नं न्हलं चायाच्वंगु शशीजुया च्वसां नेपाल भाषायात
गबले नं आसां थ्याय् फेमखु । थ्व खँया छुमां शीत वेकया भूमिका
हे ब्यू । उकिं, थगु हिया मू थुम्ह लेखकयात पार्कर वरीकं जक गबेत
हे मोहरी याना तय्के, स्वय्का !

आश्विन १ गते, २०२३

चवसापासा

निको: कुसी

'ताचाप्वाय्' फुगु ता । दत निगुगु संस्करण पिकायेत भचा थाकुया
च्वंगु जुल । आ हानं थ्व सकू पाठ्यपुस्तक कयं च्वना वगुलि पिमकासे
हे मजिल । पिकया । भाजु बासु शशी थेंज्याम्ह सिद्धहस्त नाटककार
यागु सकू थथे निको: पिकाये दुगुलि जिपि वास्तव्य लय् हे ता: । हानं
हानं याकन हे पिकाये दयेमा धना: मनं तुना ।

१९०४ कौला

चवसापासा

५ पानीय तब ही ...

जहाँ ...

...

...

...

...

१

आनन्दया कोठा । राधा खाताय् भोसुला

चवंगु दु ववसं चवंगु लासाय् पयतुना । कोठाया

सामानत तयातगु थाते मला बाँलाक । सुं वल-

ला धैथें राधां छक लुखा पाखे स्वै । भचा

लङ्का सिलातगु खवा रुमारं हुहुँ आनन्द दुहाँ वै ।

आनन्द- छाय्ले हानं धायेक धायेक भोसुला चवनागु ? न्हाय्पने गसुलि

खलेमाल लाकि छु ? धयागु नं मताला ?

राधा- (ल्हाती कपा दिक्की) कर्किया कपा स्याना चवनां चवने मजी

धुं कल

आनन्द- (रुमार छखे बांछया कोट काइ) ख, तोह का ज्याछिगु हे तये सल का । कपा स्यागुला डाक्टर नं सीका काये फेमखु छु

राधा- ग्राम्ये हिस्पावेतला मुतां फैं धका छित । उकैला... (खाताय छयें दिका यन्त्रवत् लहातीं प्वा ती)

आनन्द- उकैला, कपा स्यागुलि प्वा ती मागु

राधा- (भातयात छक वातां स्वै)

आनन्द- (खयें निक) अकसर भिस्ते लवे हे अन्यागु ज्वी छु; पिलाकवे ला थाहाँ वसा लप्पाय् चिकं वुके माला चवनीगु

राधा- (छुं धाये मफया स्वया चवनी)

आनन्द- छु स्वया चवनागु ? हानं मिखा नं स्याइ । (फूगु कोट बाँलक तिप्पैकी) हँ, अड्डाप् वने लिवाइ । अले म्हुतु प्वाले सप्पां तिका तये माली

राधा- वरुअये हे जूसां जूगु का, यये...

आनन्द- राछवा, छंगु बपिकवें दुने च्वंहा दया लुसि ताहाक जुल यें च्वं, आला धँवा नं दैन लाकि छु ?

रेणुका चा कप जवना दुहाँ वैं ।

राधा- (हानं भोसुइ)

आनन्द- कारिन्दा जुया नं सुये सुये च्या त्वने दु धाइ ! सुं दैवले यये च्या ह्येगु यायेमते (च्या कप काइ)

रेणुका- थ्व दाइ धँहाला थन्यागु हे खँ जक लहायेत सिबाय्.....

आनन्द- (च्या छवतु त्वना) छ थन्याह् जौच त्ययेका नं वनेगु

इले च्या दायेक ज्वीम्हेसिया दाजु का आ

रेणुका- दाइ धासा... (राधायात खना) ताताजुयात छु जुल हानं ?

आनन्द- (खाताय् पयतुना च्या त्वनी) मस्यु, गो ! कपा स्यात धया च्वन, लहातं धासा प्वा तिया च्वन !

राधा- (तीजक लहा लिक्का कपाले दिकी)

आनन्द- न्यना स्वरे छं हे । (छक च्या त्वना) लासा, अजि हथाय् जुल ला

रेणुका- (तताजुम्हेसिया न्होने ववं) थौं नं वने लिवाइ

आनन्द- का, आ छ जौच त्यहा थन ताउतक छाय्ले हानं ? छ नं भौ ज्वीका छु छु यायेमा स्यना चवनागु ला ? का, का हँ । वौं हँ तले वना

रेणुका- (छु धाये थें, छु धाये थें जुया पिहाँ वनी)

राधा- थये हे न्हसेंछ्वीका केहें मँजुपिन्त छवने सल गयेका तँदिसैं, अले याकनं धुसि ल्वीगु सी का छि

आनन्द- ख ला ख, खगु खँ धाल छं । (दना च्या कप बैय् तँ) छन्त मुले तयाबले थये तुति हे कौछि दाल, आ हानं.....

राधा- (तमं) छु धया दियागु थ्व ?

आनन्द- (इन तसलं) राधा, आपा अप्पो खँ ल्हाना च्वने मते, म्हुतु ज्यली । (लुखा कवे च्वंगु लाकां काइ) पसि सिने

मात्रं मिसा ज्वीमखु मिसायात मागु गुण नं दयेकि मिसा ज्वीत छु, सप प्वीका ज्वीमा मखुला ? का पुया दिसं ।

राधा- (दनी) जि ला छु हँ, छिगु छलती च्वंगु दां मखुला, यबले पिकया दिसैं, मयसा थिया हे दीमते, दसा छचं न दाना

वहैदिसँ, अझ जुले नं पाना वछैदिसँ

आनन्द- ख ला ख, दाँ ख, तर खोंगु पत्ती का । (लाकाँ न्ह्याइ) मखु
आ छु याये माल धँहा ले छ ?

**तलं हामाँनियमया स लिसे रेणुकाया म्ये ताये
दे वै ।**

राधा- (छक तले पाखे ध्यान वनी अन्तर छि सक्ताँ स्नु, भौमवा
घायेवं प्याखं स्यना तँहा माक जा मखु

आनन्द- (लाकाँ मतोनुसे हे लासाय् फयतु वनी) आ सुनाँ जक दबुलः
थना प्याखं ह्वीके तनले छन्त ? छु ? कि इष्याया तु दाज
छंगु आम न्ह्यथी ?

राधा- (थुक्क फयतुता वी) थौं ला म्वाय्से, मा मागु ज्वी । जि
ला भुतुली पला नं तवने मखु

आनन्द- अनिकाले ला थव छं भिगु हे बुद्धि पिकाल थें च्वं

राधा- अनिकाले जक मखु, थन्यागु छँया भुतुली लासहकाले नं सुं
भमस्तेसं थगु दा नायेक ज्वी मखु

आनन्द- (दनी) दा नाया गना वनी धँगु धन्दा दुसा, म्वाल का हुँ,
फाचिया दा हया म्ह छँह्यं तिलितिलि मिच्छु ब्वीका वी का
(पिहाँ वनते स्वै)

राधा- आम्ह्ये हे जक धँ च्वना दिया ख सक्ताँ स्यना वंगु । थौंला
ययथे ज्वीमा । न्हिछि न्हिछि थथे सास हे मदिक ज्वीत
सुयाँ च्य नं ला मखु जि

आनन्द- सुयाँ च्य मखुमा छ सुयाँ द नं ला मखु

राधा- (भचा खवखव भखव धाई) छि नं ला बिचा याना दी माली-

गुलिस्याँ न्हिछि न्हिछि थ ययथे, कापिनि ह्यं ह्य मन्

आनन्द- थन आ सुनाँ भुजि ख्याना प्वा थना च्वंगु दुले ? छु ? छ

[जक प्यववे गुँई धुं लाना जुयाह्य लाकि ?]

राधा- जिला छिकिपिनि जाले वयने धुंकूह्य न्या मखुला ? जि छु
धका फँ व...

माँ दुहाँ वं । रेणुकाया म्ये ताये मदये धुंकी ।

आनन्द- (माँयात छनेवं कलानाप) हुँ, कीबुई, छु हाला च्वनागु
वं ? लिबाइ धँगुला ख्या थें का थ्वया

राधा- (दनी, हानं खाताय् भोसू वनी)

आनन्द- अझ धँगु छु तुगले दुहाँ वला थ्वया ? (कलाया थाय्वनी)
कि स्वं छुना वा आम न्हासे, न्हि न्हि लड्डु त्वसुका तये

माँ- थौं नं थछें वने धया च्वंहा लाकि छु थ्व ?

आनन्द- लिहाँ हे मवेक वना ब्यूगु जूसा ला ज्यूगु ख, गो

माँ- का, का, हुँ मि च्याक हुँ । रेणुकाया वने हथाय् ज्वी धुकल।
(काय्यात वयना) वयात नं लिबाइन । जि थ्वी फुगु मखु ।
रेणुकाया जाँच सिमघतले च्यान्हु दिन्हु आ गन नं वने
म्वानि

रेणुका नं थ्यंक वं ।

रेणुका- माँ, जिला त्वहे मनाच्वंगु । केशरयाथाय् सफू का वने मानि
जि थौं । जिला मनसें माँ वने । लिहाँ वया नये बरू, आतले
मि च्यागु नं मखुनि

माँ- मागु धका खँ ल्हायेगु । मनसें नं सने फेला ? वने फेला ?

(थगु पुलांगु म्हिचौ ताचाप्यां लिंकया बिया) कुने भण्डारे जाकि लिंकया हयाव्यु ना । वं मि च्याक वनी । (बिइ, भौनाप) हूँ याकनं । (रेणुका वनी) रेणुकाया जाँव मिधयेवं यक्कव च्वं हूँ रे थछें । भौमचा धैपि नं ग्राम्बे जिराहा ज्वी त्यला ?

माँ वनी, राधां छक स्वै, हानं आल्पसें थें भोसु वनी ।

आनन्द- आ, हानं छु जप याय् त्यनागुले ? मन्त्र याना ज्वनागु लाकि-परमेश्वर द याकनं थछें ज्वेका यंकि धका ?

केशर लुखाय् थ्यं क बइ । आनन्दं वयात खनि मखु ।

राधा- (जुक्क वनी) छिकपिनि छें भमस्त धैपिला लाहि हे मनुपि का । छह्नु आ दुगु क्वें तक नं च्वला त्वंके माली तिनि का । कपा स्यासाँ सुयाँ च्यूता मनु, प्वा स्यासाँ ल्या मनु । सुयाँ धासा जा थ्वी मालकि जाँच दु, आख व्वने मा । हानं भण्डारे दुहाँ वनेवले भौमचात जक वा त्याइपि छुँत थें, म्हाय्मस्त चाइँ लक्ष्मी का

आनन्द- का, का, गात, प्वा जाल, अप्पोलह्वये म्वाल

केशर पिनेसं वनी स्वया च्वंगु दु ।

राधा- (तमं पिहाँ वनी) स्वै छि ग्राम हे तालं

आनन्द- (लिंक स्वया बोबी त्यंम्ह, केशर खना) अहो केशर, वा, दुहाँ वा । नकतिनि छु मस्यु सफू छगू का वने भानि धका नाँ कया

च्वंगु रेणुकां

केशर- व थवेत तक नं मवगुलि जि हे ज्वना वया

आनन्द- दुहाँ वा रे, पयतु, जि नं थयें वये छु

रेणुका वें ।

रेणुका- जि हे वये त्यनागु (दुने वना च्या कप काइ)

आनन्द- द लिबात, जि वने न्हि ? (वनी)

रेणुका- (च्या कप छखे दिका केशरयाके सफू काइ) स्वे, सफू हयागु ख?

केशर- (बिइ, भन्ना गंभीर ज्वी) रेणु, छं थुगती नं पास जुया नै ख्वा मव का

रेणुका- छाय् ?

केशर- जिके न्यनेगु मखु । इमान्दारीपूर्वक छं धके हे न्यं

रेणुका- (सलूया पौत प्वीका स्वइ)

केशर- थुलि ह्वासं थथे अत गृहस्थीया त्वहँते च्वल धासा छं थगु जीवनयात नं याकनं हे फुका व्छै का

रेणुका- छाय् ? छु जुल धका ?

केशर- न्हिया न्हियं थथे कचकच व क्याउँक्याउँ याका च्वना छं व्वने नं मास्ते बला थें मस्यु !

रेणुका (च्या कप काइ) म्वाल, त्वता व्छ ग्राम खें । जि थगु लें लिता च्वनेका छु

केशर- थ थगु लें ला सकलें ली स, तर सुनानं वया पं मवसा ख का । लैय् ज्वी स्वया नं लैय् च्वंगु त्वहं चीके थाकु, रेणुका (लुखा खलवी पयत्वी)

रेणुका- आम्हकन छाय ? कि दुहाँ वये मा, कि तले बने नु
केशर- म्हाल, (दनी) द नं लिवाइ, जि ला थम्हँ तु जा थू वने
 मानि । (अन्तर) दला बर थये याकमि जुया चवनागु हे
 याउँसे च्वं थये झिखें खिचां वी थें ख्वाख्वा त्याका च्वनेला
राधा अन वं । केशरं लँ त्वता बी : राधा
कोठाय् दुहाँ वना अन च्वंगु रुमार काइ ।

राधा- तले सफूत त्याइ छु
रेणुका- (छुं मधासे पिहाँ वनी)
केशर- (बंम्ह रेणुका नाप थुखे वया) जि नं वने निहू ?
रेणुका- (छु धाल ताये दै मखु)
रेणुका - (सती) केशर काजि, थन झाँ
केशर- (लुखा खल्की दं वनी), छाय ?
राधा- (न्हाने दइ) छि जिगु ज्या छता याना बिया दिसँ रे
केशर- छु ज्या ?
राधा- छि व्वं झायेबले लँय्सं ला ज्वी, जिमि ककायात थौंन्हें हे
 थन छक झाँस धैबिआ दिसँ रे
केशर- हस् (वनेत लिफ स्वै)

आनन्द त्वाक्क थयङ्कु वं ।

आनन्द- वने तयना ला केशर ? आसि, जि नं वने नापं । (कोठाय्
 दुहाँ वनी) जात हे काये लोमन का
केशर- सुयागु जात ?

आनन्द- सुयागु ज्वी आ । केहें मैजुयागु का । मनुखं जन्म काये जक
 मा थन, गुलिखे म्वामदुगु दशाँ कवै । (फुङ्ग तलं जात
 लिकाइ) मिजं जुया जन्म कायेगु ला न्यव न्हाय् मागुला मस्यु
 थ्व मिस्ते जक पिखालुखुं पिहाँ मवसां ज्यूगु थासे । (कलानाप)
 छि हानं थन छाय्ले ? भुतुलि ख्याभवरा दुहाँ वल लाकि छू ?
राधा- उँ !

आनन्द- ज्यना बुत लाकि तं हे मलनि ?
राधा- (भातयात इवेपिया स्वइ)
आनन्द- यालि जुया वनी, मैसाहेव, भातपिन्त आमथे मिद्ध मिखाँ स्वमते
केशर- रेणुकाया जात छु यायेत, आन्दाइ ?
आनन्द- छं मस्युला ? त्यासे जुलकि म्हाय्मस्तेत छें पितिना छ्वे मा
 नि । (कलानाप) का, विदा जुलका । आम ऋद्ध मूर्ति स्वया
 च्वन कि म्हुत्वी खै दासि वये य
राधा- ख्वाले दंक थुकलं बिया दिसँ रे अय्सा
आनन्द- खजा अथेहे याये मागु ख, तर छु याये न्हावल्हें नापं च्वने
 माह्य नवै धका घच्चा का
राधा- गथे जक कति कौ फुह्य थें
आनन्द कति कियागु मखु, मैसाहेव, छन्त जि ला थगु चति म्वाका
 तंगु दु । जिगु कपाले चति गनकि छिगु नं ख्वा मुकुचिनी !
 न्हाव तीजक थना व्छे माल, आ धवाना व्छे माल लाकि छु
 तले ? अले तजे हे तया धालिमे बिना तये मारीन थें
राधा- (भातया ख्वा स्वस्वं मिखाय् खबि ललछाना वैं)

आनन्द- (केशरयात लक्ष यन्त्रा, कलानाप) थयेत खँ ल्हामा खने मासा

हुने तथा ला खँ ल्हामेमा ! लुखा खलवी बना

केशर- (मातले जुया खंगु खँ छुं हे मता खँ) रेणुकाया जात गन
बकेगु, आन्दाइ ?

आनन्द- बनेका नु छ नं । (कलानाप) आला खडबि दु, यक्कन पो हा
मिखाय्, लिपा आन्द्रा नापं गना सुकू चिना वन कि वासा

आनन्द हाहाँ पिहाँ बनी । बयानापं केशर नं ।

राधा थुचुक प्यतुना हिकुहिकु लनी ।

२

आनन्द दुहाँ बया लार्का-कोठ सोती ।
कोठा बहे । लुखाँ पिने रेणुका व केशर खने दै ।

आनन्द- (सती) रेणुका !

रेणुका- छाप् दाइ ? (दुहाँ वं)

आनन्द- छिपि निम्हेसिया जो ला खवं हे फाये फेमखु हँ

रेणुका- एव दाइ धासा (बनेत स्वै)

आनन्द- (तोतुगु कोट काइ) अय्, यन स्व । बया मखु नानी, थये
लाया नं फाये ज्यूपि हवीगु तधंगु भाग्यया खँ ख । (कोटया
खलती वाली, केशर नाप) दुहाँ वा रे, केशर । छाप् पिने ?
धा धने अपिहा ला छ नं मखुला

केशर- (दुहाँ बया न्हिला बीत स्वइ)

रेणुका- (बिचित्र मिखाँ छक केशरयात स्वै)

ज्या मछि थें चवना रेणुका लासाय् चने
चवंगु सफू कया प्वीका स्वें ।

आनन्द- (केहे पाखे स्वया न्हाज्याइ) आ थव जाँच छगु सिधयेके
ब्यु, अले

राधा वया लुखाय् चवना स्वया चवनी ।

रेणुका- (लागि चाया) ह्याँ दाइला, गथे जक...

आनन्द- (कोट न्यातका दाँ लिक्कइ) आला यत्ये धा । लिवा भात
वने धुँका सतके ह्येबले नं म्हाँ धाल कि जक ! (अर्थे
न्हिली) ना थव, छं सफू न्याये माल धंगु मखुला ? (काइ)
गुलि धायेगु छन्त ? न्हागु मासाँ जित धा धका । अथे बुरिह
मानं छन्त गन कया बी ? (थुखे वै, पिने कलायात खनि)
अहो, मैसाहेव नं थन हे दीगु ला ?

वातावरण भचा वाताँ चवनी ।

रेणुका- (फस्वया वनी)

यन्त्रवत् केशर नं पिहाँ वनी ।

आनन्द- (सती) ए राध्या, थन स्व

राधा- (दुहाँ वै)

आनन्द- (लहाती चवंगु कोट लासाय् तै बी) ए, छं केहेभत यात
छाय् आपाय्चो महियागु हँ ?

राधा- ख महियागु, कोठाय् दुहाँ वैह्य केहेयात दाँपो ब्युगु स्व वैह्य
जुल का ? छि थें का जि ? थ कलायात छसा पसि न्याना बी
मफु, कतया ज्वीह्य केहेया ब्याहा यायेत चति हायेक ज्वीह्य

आनन्द- न्हुगु पसि सिना हानं भमचा ज्वी मास्ते वल ला ले अपायचो ?

राधा- ख, सा स्याना धुँ लहि मास्ते वल का । (थहे नापर्थे)
जन्मे छजु वस तैबी म्वा ! (अन्तर) थौं थछें सतके हगु,
न्हाच छि मदी । कन्हे

आनन्द- न्हाच हे छाय् मन्नायाले ? जिके छया न्यना चवने मालं धका !
छें बवे मोटर दिके ह्येफुह्य भात खसा धका

राधा- आम्हे हिनू माला खँ लहायेत ला छित सुनाँ फँ धका

आनन्द- (बना हानं कोट काइ, अनसं पयतुइ) गय् नाय्चुपि थें ज्वगु
छंगु ग्राम म्हुतु, हँ ?

राधा- त्वते धुगु कोट छायले हानं ? थौला खलित ज्यातुथे, गुइ
धका ग्यात लाकि छु ?

आनन्द- (खलित छपो नोट लिक्काइ, कोट अर्थे तै बी) गुइ धका
ला मखु, छुँ स्याइ धका ग्यात का

राधा- थुसी ला द तै बी, पसि न्याना बी धागु दु, खला ?

आनन्द- (नोट निनी) ख, म्हुतुसि पाकां सुया तयेगु खसा जा

राधा- उ, स्व, हानं अन्या अन्यागु न्या लायेगु खं लहाना हल का

आनन्द- छ मनू नयेगु खं लहाइम्हेसित छु धायेगु ले ?

राधा- (होने वनी) थुसीला सत्य नं आम्हे धैदी दैमखु । जिगु
म्हे चवंगु वस-तिसा छिगु हे इज्जत मखुला ?

आनन्द- थौकन्हे जाबा कारिन्दाया नं इज्जत चवनेमा धंगु दुला ? व
नं कलाया म्हेचवंगु वसते !

राधा- (पयतुना भातया देपा लहा ज्वनी) सत्य नं मज्यू थुसीला । नये-

थये धैगु जकं भगु इच्छा ज्वी फैं, लाये-ती धैगु ला कपिनि
इच्छा । म्हाबनें थये म्हाय वीं जुयां थुयां छु घाई जला खलां हे ?

आनन्द- घाईपि जला खलाया म्हे छक गजले कवथीक स्वला छं ?
बिमिली खूँल धागुली मतं गजले च्यूता सदा चवने म्हा ।
(दनी, सती) रेणुका, ए रेणुका

रेणुका- (नेपथ्य) ज्वउ, दाइ

राधा- (दना भातया लहा जवं वनी) का, आम छु याना दी स्वनागु
छि ? स्वे दितें

आनन्द- (भचा तमं चराना वछे बी) राधा, ध्व छे ख, सत मधु !
छे मां दनी । छ जिह्वा कलाजक ख, छे या हामा
मधुनि ! नाजायज फायदा कायेत स्वे मते

राधा- (लिबिला कूर मिखां) नाजायज फायदा ! थगु धुकुती
ककिया तालं गवे दिसैं, स्वेका छि

रेणुका- (मन बे) छाया दाइ ?

आनन्द- मांया छु याना चवन ? केशर लिहाँ वनला ?

रेणुका- मांया हामुव मरनेका चरा । केशर लिहाँ वनी

आनन्द- छु जुल मांयात ?

रेणुका- मस्यु, मचा छे थाहाँ वल थे, प्रा स्वाका चवन (राधायात
स्वे) ततागु सुयनिते छु मने चरा धला धै चरागु

आनन्द- छु ? छु मननि ? (कतानाप) अरि चाल लाकि छुने ? कि

वृत चवनागु भगवान तंगुलु सत्यनारायणयागु ?

राधा- (रुत हीमी धाइ)

आनन्द- कि भात सित धका विरह यानागु ? (केहे नाप) छिमि नं
छुं मनैका मखुला अयसा ?

रेणुका- जिला नकतिनि दुहाँ मया । दाइया छु भपिगुले ?

आनन्द- जि नया वये धुन पासार्पि नाप । ना, थौं ध्व किस्ता भगु ।
(दां बी) मांयात बी यंकि

रेणुका- (दां काइ) मां यात छु नके ? म्हाच भचा

आनन्द- (केहे या ल्हातं नितका नोट काइ) कीगु छे नं भुलाय ज्वेत
आ आपा म्वाल का । (दी) थवेती ज्वी धुकल पस धाइ
तिनिला आ ! छेयापि मनुत हे थये तान्तिनोजा जुसेलि,
धुकुती चवगु मरिफसि तज्ज्यायेत गवेत हे माली आ ! हँ,
केशरयात कुने वछे हि

रेणुका पिहाँ वनी ।

राधा- (खडना खवाल त्वल स्वया) छि गन्याह भे, हला ! य
य कत धैगु छुं हे मस्युह

आनन्द- ख, लिपा सीका राधाचा, छं जि गन्याह । छ नं ला छन्दु
सुयां माजु ज्वी मानिम्ह ख नि

राधा- (भचातले नवाये फेमखु) ख, जि म्हायमचा जुतले द
थछेयापिसं भीमचा ज्वी मानिम्ह छ धका चिना तल, आ
भीमचा ज्वीका माजु जुइ मानि धका ख्याना तैदिसं छि !
बले माजु ज्वी धुंका सीमानिह धका ग्याना चवनेका जि
यथहा नं !

आनन्द- राधाचा, ध्व छे छं लोमके मते - छ वये म्हाव निसे नं ध्व
छे मनुत च्वं दु

राधा- जि नं ला थन वये न्हा थ छे दुहा ख नि । (खे ये, खे ये)

दुवाते बाना तहा खिचा लाना हगुला मखुनि छि

महं मफुम्ह मां दुहां वै ।

मां- (ल्हाती च्वंगु नोट प्वांय् बीत स्वया) बाबु, थ्व छंगु कमाइ द छु यायेत ? सनू होख्खनीगु मालयात दुधनां छु याये ? ना, थ्व छंके हे ति । बीमाम्हेसित ब्यु । फिला फिला प्वाथे घाना जुयागु छन्त च्य यायेत जा मखुनि ! छि-च्च कया ब्वलंकागु छंगु हि त्वनेतला मखुनि ! काय्मचा खन धका तितिपापा याना तयागु छे भूत थने धका स्वयागु जा मखुनि ! ना, ना मां, हानं छं नं थ्व छु खं लहा वया च्वनागु ले ?

आनन्द-

केशर अन वइ ।

केशर- सता दियागु ला ?

आनन्द- (मां नाप) मफुम्ह मनू थन छाया आ ? हूँ, थाहाँ हूँ । (यगु ल्हातं तीजक ठ्ठबीत स्वै) केशर, छी छक पिने तवक बना वगे, नु

केशर- जि नं वने त्यल छु

आनन्द- (लाकां न्हाइ) छ उखे तं हूँ रे, अनसंला खनि

आनन्द व केशर पिहां वनो ।

मां- भौचमा जुया च्वना थ्व हे ला छंगु फह ? गुलि क्वमिल जुया च्वनेमाहा ! गुलि नाइसे च्वनेमाहा । खका, छंगु क्वस आपा दु का, व जिम्सं छंके फवना कयागु नं जा मखुनि ! उके हे कोचीका च्वने मालं नं जा मडुनि

राधा- (छबे ध्याकुलिना हिक्कुहिक्कु लनी)

मां-

ककिया छे वया मां व काय् फायेत स्वेगु जा मखुनि भमस्तेसं धंगु । थछे छुहे हक मदयेका वेंचा खिचा पितिना व्छे थें पितिना हगु लुमंकि । हानं कपिन्त नं न्या जुल धासा अप्पां दारेयाना स्थाना बी । (अन्तर) वनं भातं लिथु हगु जुसां छगु का । पिलि-पायलि, माजु बाजुपिसं खाखा त्यागु जुसां छगु का, चो नि पो, थथे हिकाम्ह भगवती थें दिमिदिमि खाना जुयेत ज्या नि खें ! लुमंकिसा, छे हने मापिसं मययेकल कि छंगु छु गति ज्वी ?

राधा-

(मफु मफु) सुर्या जि मयसा जि जक सकसितं ययेका च्वनेमा धंगु नं जा मडुनि

मां-

अँ, अले उगु अवस्थाय् छं वनेगु थाय् गन्ते, धासा ? यायेगु छु ले छं ? थछे वंसा सकस्यां लाय् ब्वी । मेथाय्-

रेणुका दुहां वै ।

रेणुका-

(वदेवं) छु हाता च्वनागु आम ? हानं लासाय् पैपुना च्वने माल धका ला ?

मां-

(ल्हाती च्वंगु नोट पो राधाया न्हयने वान्छया बी) ना, थ्व छिम्भातया कमाइ ख, छं हे सोथने मास्ते वसा अपय्चकं

राधा-

(हिक्कुहिक्कु लनि, नोट पँ उखे ध्वाना व्छे)

ताउत दृश्य मौन जुया च्वनी ।

रेणुका-

(साला यंकेत स्वया) नुरि मां, छु याना च्वनगु छ थन ? द ला साप लिबाय् धुकल । उलिमछि

मां-

छ छु या वया च्वनाहले थन ? सुक तले च्वना ब्वना मच्वसे

रेणुका- अमि कला-भातया लवाप्पी छं नं छाप् कमा स्याका जुये माल
ले हानं ? अमि मसीतल्ले नापं व्हना च्वामापिस्त-अमि
थयति छी ज्वीला गबलें ?

मां- छ, छें धैगु न्ह्यावले कला व भातयागु हे जक जुया
च्वंसा जा

आनन्द थयङ्कू वै ।

आनन्द- (जोका तोता दुहां वै) आतले छु, महाभारत मफुनिगुला
ले ? (ल्हाती च्वंगु पो केहेयात बी) न, थुके सकतां दु । दुह
ग्यायेगु मस्त । मांयात तले यंका न्के यकि । द छु माल, जि
पासापि नाप नै वये धुन । (कमायात लक्ष घाना) केकयात
छु हये म्वा, हल कि बह जि ! (कोट तोती) जीवने कला
व्याहा ययेगु चां न्हि कपा स्याकेत मखु

मां- भौमस्त मभिन कि छें स्यनका

आनन्द- (खना) थव नोट छायाले हानं थन ? (कवा बी) ना,
(काइ) का थाहाँ हूं ! छें धैगु न्ह्याहा मभिन कि नं स्यनका

मां भुनुभुनु हाहाँ यिहाँ वतो । नापं रेणुका नं ।

आनन्द- मिस्तसे सुथंतिसे छु मनसे अनसन च्वना सत्याग्रह याइगु
छें भि जमीमबु, राधा

राधा- न्हिच्छि न्हिच्छि नुगपा होगङ्गा च्वने मासेलि नसानिसाया
छु प्रयोजन ?

आनन्द- (भवा त्वलं स्वै) मखु, छं थु किबयात थंहातुं छाप्
थये लसि भापया च्वनागु हें ? सुनां छु या वगु दु छन्त ? जि

छन्त छु खैप् स्याना तयागु दु ? नके त्वके स्याना
तया लाकि ?

राधा- नये त्वने स्वया तधंगु खें मेगु छता नं दु । थछें सकसितं,
दक्को फुकं तोता मिसा भातपिथाप् वली । अन छु वं दतं-
फतं थत नं फुक वनेगु जा ?

आनन्द- छु ?

राधा- छु आ ? न्ह्यलं चातले श्वाति थें, थछें तकनं छक वने दुगु
मखु । (दती) छि हे धैदिसँ सा, थन जिगु छु भा दू ?

आनन्द- (खरती च्वंगु पो छपां तिकाइ) का, का म्वाल, आवलि
न्ह्यावले द जक दना जुले । कि खंक फुकं घये सुना जु ।
(ल्हाति च्वंगु पो वये च्वंगु लासाय दान्छ्छा बी) ना थ्व,
च्वं अन, (थ द्वाताय गोतुला फाङ्गा फाइ) न, द

राधा- मय, छि हे भपि

आनन्द- (फाङ्गा उधा) हानं जिगु दनाच्वंहा तया धुंयात छाप् थने
त्यनागु ले ?

राधा- कासँ रे छि नं न्या कासँ; सकले जाना, अनं अपु, पं वैपि सुं
दुगु मखु

आनन्द- (तमं भवा त्वले जुया) राधा (अन्तर) वा, अन फयतु ।
खिपतं बिना कोथये धुकूहा मे थे आपा हालो च्वने मते

राधा- (मय मय अन फयतु वनी)

आनन्द- मिसात मभिगु छें म्दाम्वाकं मनूत व्छैगु मसां ख धैगु
सीकि । (हानं च्वथङ्कू फाया फस्वै) नै व्छ ग्राम

राधा- (व पो फयना उके च्वंगु मरि छना ल्हाती काइ) मि छुयात

मनै ! ही जक चायेकल कि सु जक वै मज्जी ! अप्पां
 कयेकुसिनी गुगु न्हाय्क जक तमज्याइ ! (मरि छक
 दान्ज्याइ) गुलि जक ज्या मछिगु ध्व ! सास चढ्बुक
 मिखवाना जा थू दनेमा थह्म, थले जाकि तूवने धासा
 मज्यू ! (अन्तर) गुह्म भिसां थ भातया छे स्यकेत स्वै ?
 न जक नयेदत धायेवं सुजक धैम्हेसिया ये ध्व मज्यू व मज्यू
 धायेका सच्छि व च्याता खं चवले च्यू थें चिका चवने ? सु
 जक धाम्हेसिया ये ? (हानं छपा मरि काइ, उखे आनन्द
 फाता पुली) कपिनिह्म ज्वीह्म म्हाय्मचायात धुकूपिकू
 लहाये धैगु छु चरन ध्व ? मसीतल्ले हना चवने माह्म
 भातयात लवमुके यंकेत छु वं यक्व जिव्म ममुनीला ?
 (अन्तर, आनन्द हानं फाता पुली) व बुरि ज्वी धुकुम्हेसित
 ला छुं मखुत का ! सास ल्यं दतले ध्याकूँचा लिना
 चवनानं गात ! वदं मछि म्हाये मानि पिनि अले छु गति
 ज्वीगुले ? अले लिना

आनन्द अनायास बाथक्क दनी ।

आनन्द- (न्हानेसं च्वंगु कोट पाछाया, लाकां न्हवाना पिहां वनी
 खुख्खुर)

राधा- (भच्चा बातां चवना दनी) गन छायेगु श्वेती ?

लुखा पाखे वनी ।

३

कोठाया सामान हचने लासाय् । कोठा बहे,
 आनन्दयागु । अन मां, नकतिनि दुहांवह्म ।
 सुयातं मावह्म, तर मलुया पिहां वने त्यह्म ।
 रेणुका दुहां वै ।

मां- गो ? छिम्तताजु नं मडु
रेणुका- बला, कुने लोटा मडु, क्यवे वनला

भच्चातले वातावरण मौन ज्वी ।

मां- आ झीगु छे स्यन का, रेणुका
रेणुका- गन वंगु ज्वी आ व दाइधैह्म (अन्तर) निच्छि अड्डाय सनेहे
 मफयेका ल्याहां वा बहनी छु छु जक मन्त्र न्यंकल खै, अले

[२२]

माँ- भातं मां ज्वी मननिहा कलाया खँ न्यनकि छँ स्पन का
न्हयाथाय नं

रेणुका- गन बना द्यं दन ज्वी आ । कपिन्थय, बना द्यं वनेगु दानि
जुलकि जकं मनु मसद गिला का

माँ- स्वैचवँ रे आ दया की नं मयया वनी छु । की नाग नं च्वने
मछुया वनी छु । कदा नापं लवाना छँ च्वंपि नाप लीगु मिजं-
तयसं न्हापां छक का, अले ला

रेणुका- अथे हे जुसा म्वाय्से का आ । की वया छगू हे लाहि स्वयां
मेहि हे यया वंता मामाये ज्वी का । स्वेनि, व तताजुचां चक
गुलि हे कवाना तै धका ! मनु मखुदा, छम्हेसित मयेकलधि
सकसितं अथे हे याये सै वनी । अने

उखे लुखा पाखे लावाक्क मनुत वंगु खने
दै । खँ ल्हाना च्वंपि निम्हेसियां उखे हे ध्यान
वनी ।

माँ- छिमि तताजु थे (श्वास श्वास मुसु वै)

रेणुका- खँ छु, खँ न्यं वैचवंगु ज्वी का । (स्व वनी,) मति धवगी धुनुहा
(पिहां वनी, भचा जायका दुहां वै) ख छु, कवां वन थे का
हानं । मेहा छहा नं दु थे च्वं ! स्वे सु थें, जिं स्वै वे

माँ- म्वा, म्वा

रेणुका वंगु केशर दुहां वगु पालाइ । निम्हं भोटिक
नापलाइ ।

रेणुका- छुने सु वैचवंगु, खँ ला ?

केशर- तताजुया ववा थे (लुखायसंतुं दना च्वनी)

माँ व म्हचाय्या छक मिखा ल्वाइ ।

माँ- जात पवला च्वंगु ज्वीका ककाम्हेसित । जिमि अबु दालाय
दु धाये अप्पो छु याये सै हँ थौवन्हेयापि भौमरत

रेणुका- थयाके छुं यायेगु हुति दसा धका । भातया छँ दपला, थछें
दपला ! मेथाय गनं च्वीगु लँ दसा धका ! (केशर नाप)
दाइ नापलाला ?

केशर- अहँ, दया अहुयापि पासापिन्याय नं मडु

रेणुका- (गन वनेले धेधें स्वै)

माँ- म्वाखंवाचाय् मन्हां ह्युं ह्युन्चा ब्वैचवन ज्वीका आकाशे

(वनेत) हुँ म्वाल, ववना च्वं हुँ धाहां वना

रेणुका- थौं नं हानं जा थौहा सु ले ? तताजु ला ?

माँ- जिं थ्वी, जिं थ्वी ! छें या हामा धैह छु ? छें या ल्वाप्वी
न्हना वनेत मखुला ? (मुसुवै, वनी)

रेणुका- ख, हानं मी च्वना

माँ वने धुँको ।

केशर- भु बाय् ब्वनकि सत्तसां छक छें त्वतेमा न्हि, रेणुका । (वनेत)

छें वा वै वंगु खुसि दत्थवी पयतुना च्वनेगु मती तये मते

रेणुका- (न्हाने वनी) आसे रे, छाय् आवनिसे

केशर- (दी) दला आ, तथें याये धासा, छ खना हे ग्याना वये

धुंकत

रेणुका- छाया ?

केशर- छाया आ ? थत छक करीक स्वया लुंकि सा । जि न्हाला
धासा ज्युम्ह मबु छ । थगु ह्य थुं तुं मि तैचम्ह खना
न्हाह्य मगइला ?रेणुका- वता जि नँ स्पू । तर सीक तीरुं सुं क चने मागु खँ आपा
मदुता ? (बिना याता) दाइ छम्ह प्योकांम्ह मनु थे जरी
धुंकल ! माँ अये दुरि जरी धुंकल ! ततानु अन्धाम्ह

केशर- रेणुका, (कठोरतापूर्वक) छंगु छेया लवे छ हे ख !

रेणुका- छाया ? छाया ? जिला सुतां छुं याता तैगु मदु । वहे त-
तानु छम्ह मबुता ? नवसा जित नँ छु, न्हाबले हे सुब
जुया चवंगु दुकेशर- रेणुका, थौया थव संसारे सुखिपि मनुत हे दक्खिने तवंगु
लवे ख । का, जिला वतरेणुका- आसेनि, तले छकनि वने नु । जि व हिसाव भचा स्पता
काये मानिकेशर- (वचं) थगु जीवनया ल्या हे थुइका काये मकु छ, सफुति
चवंगु हिसाव स्पतां छु याये ?निम्हं वनो । भवातले कोठा वहातां
चवना चवनी । भचा जायेका खं लहाल्हाँ कका
व बया नापं रात्रा दुहाँ व ।कका- क, थयेला छु धका याता तयेके दी धका जि थ म्हायचित ?
(लतां तोती)

राधा- अमि मां व म्हाय छप्पा जुया द गन्यांगु गन्यांगु धाइगु

कका- (कवे चवंगु लासाय पदतु दती) म्हुत्दी धौ फिना तयाला ले
छं जक ? कि वा थ्वै काये मपुया छं जक अमिगु ? (अन्तर)
अले, अले छिमि भातं छुं मधाला ले ?राधा- वं या द जक खदाखदाइ का, अमि रहने सास जक नं
तयेफु धका लाकका- वनं अयसा न्हिप्यं छुना तम्ह छिवा थे का मबुला ? अले,
सुथे बहनी नजा बलाक नकूला ?

राधा- ऊँ, नकी ! अमि नया लयं पुल्यं चिपचाप का

कका- अँ, छंगु हे उलिमछि कोस दुकाया छंगु कम्बवी स्वतिपाँय ?
थौं तक छेँ ज्या याइपि नं सुं मतनिगु ला ?राधा- ज्या याइपि छु यायेत माल धका, जि द हे दुनि । सुथे दँ-व-
सिबँ पु, लुखाखल्दी वँ यु । कोखं मदायेक नील कया हिँ,
हानं स्वबुं प्यकु ल हि, जा थु, चिप स्यु, छेँ छख्खा वँ यु, वँ
पु, दक्को वस ह्यु ! बहनी हानंकका- (खँ त्वाथला) छिमि केहे बतया जक छु ल्हा तुति कछि
गाइगुला ले ? कि पुज्याना ततेमागु ?राधा- वया ला छु हँ, सुथनिसें न्हायकं स्वयां मृतु पकुबीम्ह थे
भाउ यायेगु, त्वा हे थ्वेक हांला चवंगु, नया पिहाँ बरीम्ह

आख वन वना धका खूँ का दुहाँ वेगु

कका- [छिमि माजुले ?

राधा- अहो बला, छन्हु बहनी चिक बुक मवंसा, तुति तीक वने लौ-
मंसा छेँ चवने म्दायेकोम्ह का

कका- (आवेगं दनेत स्वै) अन्धाम्हेसित तुति तीक वने बले तुति
हे तोधुक म्बेहिना थके मफुला ले ?

राधा- (खववं) छेँ धुकुपिकुती गनं जि दुहाँ वने ज्यूगु मखु

कका- (बाथाक दनी) राधा, छु जक याका चवनागु छं आम्हे ?
द धा वे म्वाला छं यथे जुन य बा धका ? जि जक छं ब्रा
हे मखुला ?

राधा- [थुचुदक फ्यस्वी) छेँ पिने पला तये खंसा खका । उकेला
मनु छैहये मागु । माँ महु, बौ महु ! दतं कतं छि हे छम्ह
मखुला ?

कका- जिमि घरानाया इज्जत नं ला स्वेमा, छु याका
चवनागु आम्हे ? (छु याये, छु याये धै ये सनी) आसे,
छिमिमात ला दुहाँ बेके वु, जि थौं हे थव छेँ भुज्या
थाना मथकूसा । छु धाये आ ? छ अमि भौमवा जक
ख, न्वाला तैतम्ह म्वातिला मखु

राधा- खन मखा छि थगु हें मिखा ? वयात छु च्यूता दुगु मखु ।
न ला, मन ला ! सुनां छु धाल, सुनां छु यात न्यके छु
ज्यूगु मखु

कका- गो, आ बर मवेती वैगु ख ? (खलि घडी लिकया

स्वै) लासा ज्यना नं या वैगु मखुला

राधा- अया, वया ला छु, मयसा होटल नं दु, जि धका

कका- कि खेमखु, अडाय वना नाप ला वने । (वना लांकां
म्ह्याइ) पिया चवनां खे मखुत । भन्हुया बंहा गोंगया छु
भा हें । बर छ नं थौं हे वा

मां अन तुरुवक थ्यङ्कः वै ।

मां- छाया ? छु जुल ? म्हायमचा नाप छाया थपाय थपाय
सलं हाला दियागु ?

राधा- (दना छे अङ्गपाखे वना फस्वै)

कका- छु ज्वी आ । छि ला थुलि याकनं हे लोमंका दिल छनी
थ भी जुयाबलेसिया खू

मां- छाया ? जिमिला गबले यथे मजु । त्वा हे थ्वेक, ऊचा
ववे जलाखला मुक गबले हाले म्वा । थगु छेँ छुछां
जुसा ककिया न्हायपने वना मसुलि सु वने म्वा गाबले
छु छि स्वे जि वना कपि धका चवना दियागुला ले ?

कका-

मां- थ व कत धैगु नातां वानीगु तुं ज्वीगु खँ मखु

कका- (छकतमं) अया, अया छु काले च्वेतय मागुला ले ?

मां- (राधा नाप) मिग निसेंगु चिप अथे तिनि । जा नं थ्वी
म्वागुला ? अडाय वने त्वलकि दुहाँ वै धैगुनां स्युनि

कका- का, थव हे का त्वासेनि भमस्तेसं मजु दुगु छेँ गबले
सुख सीमखु धैगु

मां- अयसा पुज्जाता तये दङ्का दिउँ रें छिकपिनि अपाय्चो
योम्ह म्हाय्मचायात

कका- (भवा आतां चवनी) का, छि मिसाम्ह नाप छु खँ लहाना
चवनीगु ! राधा, वन का जि । (वैवं) छिन्नात ला नाम लाये

मां- राधा, थव छंगु छु पह चैगु हं ? थन छत सुतां छु
घाल ? (मुमु वै)

तले दिनिदिनि निङ्क डाम्स यागु ताये दै ।

राधा (धरात छक तले आकर्षित जवी)

मां- रेणुकाया जाँच सिनधतले मबुला छ थये

राधा- (खँ जाका कता) खँ, जाँच ! मताला छि धलि हे त्वधुलि
थे चवक, धू हे वछारा वछारा बेर तले लंप्री तिनहूँ प्याबं
हुला चवंगु ? मताला जि सुयवछि सास चवुक्क वि हाँ
हाला चवनीगु नं ? वहे ला जाँच ?

मां- वहे का, खँ लहासा चो नि पो ! अमि जाँचे म्पे नं हाले
मा, प्याबं हुलेमा धैगु छ भुनुनैचाँ छु स्पू !

राधा- खँ ! जिमि पाजुता म्पुपिनि अत मरें बना बवता चव-
नला छस हाले म्वा, । छक तुति संके म्वा । अमि गुलि
अदप । (अन्तर) थन ला ययपि मिजंत नाप हरर हरर
न्हिला जूसां छु मबु । मिसा मस्त जुया न्हाबले दुहाँ
वसां छु मजु । चच्छि चच्छि -

मां- (हारे चाया) धत्, गन्यागु गोबरें जागु न्ह्यपु छंगु ?
खिवाखि ! (बनेत स्वै) का, छ भिहा ययये याना चव ।

यसा थु हूँ, मयसा बने मते जा नं । जि फुगु मबु

राधा- थन थयङ्क वया द बो व्यु कायेला फु मझा छि । (ही चाइ)
जिगु हे ववस पो मडुगु जुसा थौं तकय् नये मखना न्हना
बने धुंकल उदी

मां- (हानं न्हाने बनी) थव खँ छं सुयात न्यकेमाल धका
लिसा कया चवनागु ? (थुस् थुस् मुमु वै) छंगु हे ववसलं
जक प्वा थना थपाय्थिक जुयाह्य जाकि जि ? छंगु ववस
जि हे जक धयले बुला नया चवना लाकि ? मिहचां
(ताचाप्वाय् लिकाया न्हाने दान्छया बी) ना, छंगु तं,
थव छसां दसां धुकि, थव हे ताचाप्वाय् मबुला ?
का, छंगु सनु छं हे खँ हूँ

तले डाम्स दी धुंकी । रेणुका अन वै ।

रेणुका- (वयेवं) अहो, मां ! थव छु याला चवनागु ? मबूसा
मबुतका जा । छु छं जक नये मागुजा व ? छ म्हं
मपुम्हेसित जक थव पीर छाय् ?

मां- (मदिक मुमु वै)

रेणुका- (खना) थव ताचाप्वाय् छाय्ले ? (काइ) नु, तले नु,
(मांयात घयेपुना काइ)

नकतिनि थयङ्क बम्ह आनन्द लुखा पिने दना

खापां किका स्वया चवनी ।

राधा- (भुनुभुनु हाला) पालंपा मबुला (थुखे पला छी)

[३०]

रेणुका- (थुखे छुं या बम्हेसित थें तताजुयात ध्वाना ठै) ख पालंपा ।
(राधा पसि तत कयंका उखे बनी) छें दुहां वयेवं अन्याह
हीरा थन्याम्ह भातयात ह्यङ्गवा थें याना दी धुकल !
आ व्यागल नं मचवसें मजिगु याये त्यंगुला, मस्थु !
छेंया जग म्ही धुकल ! आ द नं महीम्ह जुल का मखुला ?

राधा- (उखे बना त्वलं स्वै चवनी)

रेणुका- (मांयात वयेपुना यंकी) छुं स्युम्ह, सम्ह जुसा धका !

रेणुका व मां पिहां बने स्यंबखे आनन्द लं
चिला बी । अमिसं आनन्दयात खनी मखु ।
अपि बने धुंका आनन्द हानं खने दै । छक
लुखाय् हे दना वंपि पाखे स्वया चवनी । उखे
राधां उखें थुखें, लासा तले, धयाकुने, बसइस
मात्तुमाली । लिक्खे चवंगु पो छपो पयना
स्वै । आनन्द व नं स्वया चवनी ।

राधा- (पोले मागु बस्तु मलू थें) का, पसि नं सुनौं यंकल !

आतां चवना चवनी ।

आनन्द- (दुहां बनी, ल्युने तुं) छाय् ? पसि सुनौं यंकल ?

राधा- (थारा न्हया लिक्खे स्वै, आतां चवनी)

आनन्द- (लुब्धा पाखे बना लाकां तोती) पसि छु यायेत माल ले ?

राधा- थौं चच्छि गन ले ? (फहिला) जि आ थव छें चवने मखुत

आनन्द- छाय् ?

राधा- छाय् ख बी पलख न्ह्य कागु जुसा थगु हे मिबां
खनिगुका छि

आनन्द- का, अय्सा जि तस्सकं बांलागु प्याखें स्वै मखनका,
मबुला ? (हीमी चाइ) आ छिपि मिस्तेसं छें मिजंतयत्
सुत्रं म्वाये मजीगु प्याखें हुले धुनका, मखुला ? ख, बांहे
लात, कां धका न्ह्यावजे ववत्पना तैपि, म्हाय्मस्त
धका छें पितिना व्छैपि, मां धका हि त्वना काइपि
मिजंतयत् छिप्पं छु धका चितासुक बिथा तयेगु ? छिपि

राधा- सयेके माका थपितं सजिसतं थयगु थासे तैतय्, अले सुनानं
नुपा दाना हाका ज्वी माली मखु

आनन्द- खै, गुलिसितं मुने, गुलिसितं छचने व गुलिसितं छाती तथा
ज्वी माली का । मबुला ? (तसलं) राधा, छ थव छें
पिहां बने सा थर्थे हूं, जि पने मखु ! तर छं थव नं सीकि,
छ भीमवा ख, भातया छें मद्दुगु चितासुख छन्त थव
संसारे गनं नं दै मखु

राधा- (थुवें उखें पसि माला चवम्ह दिना) जि भातया छें मय
धैम नं ला मखु

आनन्द- छु धैमले सा आ ? भातया छें बासा लायेका ज्वी माल
धैमला ले छ आ ? छु ?

राधा- (बो व्युगु साप नुगले न्वखङ्का) बो ला द न्हनावंक हे बो
बिना दिसं रे, अय् नं छि आम तं लंके कैमखु थें ? मखुसा,

[३२]

छु जि जक थहा भातया सेवा याये मयैला ? (हाहाँ गता-
चाइपुक्कः खखना जुया वनी) दला, दना छि

रेणुका अन वै, अनायास ।

रेणुका- (वयेवं एक्कासी) दाइ, तले माँ सने हे सकये त्रंदा हान
कुहाँ वैन ! हूँ रे, छ छक थाहाँ हूँ !

राधा- (थगुहे पहलं) द ला छि कोठाय् हया कुना तये धुकूगु
दु ! निह्छि अडाय् ज्ञासँ, चच्छि थयत्यय् ज्ञासँ
(हाहाँ पिहाँ वनी)

आनन्द- (आतले त्वलं स्वैच्चंदा अप्रत्याशित सलं) रेणुका, छं
स्वे आ जि स्यनका, मखुला ?

रेणुका- (इतमत कनी) छु ?

आनन्द- छं आम्हे घाइ धैगु जि म्हंगसे नं मखनागु का !

रेणुका- का, सुनाँ धाल छन्त आम्हे धका ?

आनन्द- छंगु म्हुतुका, सुनाँ आ, मेपि सुनाँ घाइ ? धलिमं नवा
वैला ? (थ हे नाप थें) हीरा हेड्ग्वा ज्वा धुकूम्हे-
सित आ छं मि तये मास्ते दल ज्वा का

रेणुका (साप ग्याइ) मागु धका खँ लहायेगु !

आनन्द- स्यने धुकूम्हेसिया म्हुतु मागु खँ पिहाँ वै मखु ! हूँ, म्वाल
थाहाँ हूँ

रेणुका वाताँ चवना पिहाँ वनी । आनन्दया छु
याये छु याये ज्वा । राधा दुहाँ वै ।

राधा- गय् च्वे जिम्सं धैगु ? कारिन्दायात इज्जत म्वा, मखुला ?
आ च्वनेगु छे नं म्वालिन का ! हिवति हायेका मुना
तैगु सम्पत्तिं सित्ति सित्ति अन्याह्य केहेयात व्वंका, मोज
याका, ककित ललहाना थगु गा थम्हंतुं म्हुया

आनन्द- (साप तमं) राधा

राधा- उलि का छि, जितला यसा स्याना हे दिसं रे, बो जक
बीगु ला छु ?

आनन्द- (कोत तोता वान्छया बी) साप त्वल का आ ! त्वाकीह
व त्वाना च्वेनिपि ! साप त्वल आ ! सक्ताँ चूलात !
त्वाना च्वं आ ! खूब त्वाना च्वे ! अले थथगु व्व
कया खुब मोज याता च्वे ! जिगु ला न्हाप्पी हे छं दुहाँ
मवने धुकल ! ज्यू ! छे च्वना सकसितं थक्कहे दुखे कंगु
खसा, दक्क छे थुना व्व ! (हाहाँ पिहाँ वनी)

४

छाती थ्यङ्क फाड़गाँ फाया आनन्द थगु
कोठाय गोतुला च्वंगु दु । क्वे च्वंगु लासा
नकतिनि सुं दना दनाचंगु थें च्वं । न्ह्यनेलागु
न्ह्यनेलाथाय लाना च्वंगु दु । भचा लङ्का
रेणुका दुहाँ वें लहाती तुफि जवना । त्वलं
स्वैच्वंह्य आनन्दया ध्यान व पाखे आकर्षित
जवी । आतल्ले वातावरण ग्यानापुक्क शान्त !

रेणुका- महु, उखे छें नं महु । क्वे छें नं मव हँ । (क्वेच्वंगु लासा
मुचुकेत स्वै तुफि वँय तया) म्वाल का हुं, थ छें वन
ज्वीका । छ खा स्यु हँ । जि हे वना जा थ्या बीका

आनन्द- (मय थें, ज्यामछि थें) म्वाल सने मते हँ । (मू पुग
लिफ स्वै) थाहां हँ

रेणुका- अले जि वना सता है बी का (तुफि कया बँ ज्वी)

आनन्द- म्वा । जि हे सतके छे धुन । (थुखे स्वै) छायाले हानं
सना च्वनागु ? (दना तुफि थगु लहाती काई) वों हँ छ
व्वने माम्हेसिया

रेणुका- व हे वने नि । छाया वसिबँ याना तये धयाँ

आनन्द- (छुं धाये थें, धाये थें त्वलं स्वया लुखा तक्क वनी, तुफि
पिने वान्छें बी) वयागु पसि छाया कयागु छं वयाके
न्यँहे मय्यँसे ?

रेणुका- (भचा ज्वा मछि थें ज्वी) जि, जि, मसि वाना हीके वळंगु,
धोबें हये धुंकल छु तले

आनन्द- (भुनुभुनु हाला पिहाँ वनी) कन्हे कंस ज्वीवले ग्वी, अले
हानं ज्वगितयूत बिया वळले

रेणुका- (वँम्ह दाजुयात गखँसेच्वंक वातां स्वै च्वनी)

भचा लंका केशर अन थ्यंक वई ।

केशर- (लुखासं) आन्दाइ गो ?

रेणुका- तले काल । दुहाँ वसाँ ज्युनि । थयें कूहाँ फाइ

केशर- (लाकाँ त्वया दुहाँ वई) का, तताजुला झाये मखु हँ

रेणुका- छाया ? आ अनं वैगु ला ?

केशर- जि न्हाच हे थन वे धुंगु नि । आन्दाइ नं अन वळै दित ।
तताजु पाखे आ व्यालं च्वनेगु खसा जक थ्व छें दुहाँ
वये, मखुसा म्हाँ है । जि वना बले वेकया कका नं

मदी । लिया वेक फाल । हानं ताउतक्क जूँ जुल

रेणुका- ककाम्हेस्यां छु धाल ले ?

केशर- फुसा वेकनं ववना ह्ये हँ । आन्दाइ छक नाप लाये मानि हँ

परिस्थिति छक कँ हाला चवनी भवा तक्क ।

रेणुका- छु ख, छु ख गो ?

केशर- छु छु ख छु ख धया ? छ थन्याह्य मचाम्हेसिया लागि
जक सक्तां खँ छु ख छु ख धैरें का । कमजोरपिनिगु
निमित्त पंसारया सक्तां खँ रहसरमय थें जुया चवनी

रेणुका- आ जि छु याये माल धैले सा ?

केशर- छु याये माल आ ! छंगु हे कयं कया थ्व छें सकसिया
ग्वाली कँ हाला चवंगु दु, अले चू चू धाय् तक ज्या मछि,
धो ! आ वयात लिक्का बी माल का

रेणुका- (नवायेत स्वै, तर म्ये सनी मखु)

केशर- (दृढतापूर्वक) जि ला धैरा रेणुका, आ थ्व छें चवनिगु
मेला फुत छंगु । थन छिमि तताजु वये धुंकल, आ छं
वयात थगु धाय् त्वता बी माल । खनं ल्यासेपि म्हाय्मस्ते
थगु छें थगु ज्वी मखु । दक्को लँ तपना चवनी मखु ।
गन्धान्यागु लँ नाप खात अय् अय् हे ज्वी सयेकी ।
मोड थ्वङ्का चाहिले मसपि लँजुवात कि अङ्गले हाई,
मखुसा गनं कतुं वनी, कि मखुसा मोटरं वला सी

रेणुका- (आवेगे वया) जि छु याये माल धैले सा आ ?

स्वाकले तया पाला थगु छकू छकू दतले ला--ववें इना-
थके मालया ले जि थन्यापि सकसित ?

केशर-

सुनानें स्वीतें लाहि बिया ज्वी म्वा रेणुका, थन । सकलें
थथगु थासे चवना व्युसा गा । व छु, धाल नि छिमि
तताजुं तपर्यक हे, वयात वं थगु छें त्वता वयागु थासे
चवने व्युसा गा धका । रेणुका, ककिया लँ पना ज्वीमह
सक्स्यां थ्वात्तु थ्वाका थत नं फुका चवनी । धयागु खँ
न्यँ, नु, छ जिनाप । थौं हे नु । थौं छिमि तताजुया
ककां वयात थन तये हे, अले गवलें थनं ल्याहाँ यनि
मखु वयात

रेणुका-

[(छुं खँ लुमँ थें) अन्याम्ह बुरिम्ह मां दनी, जि अथे
धाये ज्युला ?

केशर-

छ अन्याम्ह ल्यासें अन्याम्ह बुरिम्हेसित थयात ववबीका
चवने ज्युला ले ? उकैला कीगु समाजे मां बौ
जुलकि मनुतय्सँ थथगु जीवनयात पाउँका चवने
मालिगु ! मस्तेत जन्म बिल कि मसीतल्ले मां बौपिन्त थन
अमिगु न्ह्यवसा जुया म्वाये मा । मां बौ धैपि काय्म्हा-
य्पिनि भरियात ला मखुनि, रेणुका । का, खला सक्तां
छें स्वया ख । (वना लाकां -ह्याई) छिमि तताजुया
खँ छँ हे धया व्यु आन्दाइयात । छें पासपि सकले
वये धुंकल ज्वी । छ नँ याकनं छक जिथाय् वा । जांचया

पेपर आउट जुगु दु हैं (वनी)

रेणुका बना स्वया चवनी । भचा लंका मि
भचा दुगु याक भुतू व सिँ जवना आनन्द
दुहाँ वै ।

रेणुका- (म्हंसे हे मजनागु खँ थें, छु जु थें, छु जु थें नवाये फौमदु)

आनन्द थम्ह हयागु सामानत अन हे दिका
पिहाँ वनी । उसाय् महुम्ह माँ दुहाँ वये धुँकी ।

माँ- आनन्द, थव छु यानागु छँ ?

आनन्द- (नँ मवासें पिहाँ वनी)

माँ- का स्व, निहलेला खेला ! थव छु जुगु थव ?

रेणुका- छाय् ? छाय् थव भुतू थन हगु ?

माँ- कोठाय् भुतू दुहाँ बलकि छें कुं गलका, रेणुका !
फुतका ! हुँ, आ छनँ छम्ह मिजँ लिना हुँ ! थव छे
चवना साय्य जवी मखुत आ

रेणुका- कंस प्यन्हंला जिगु जाँच ! थथे छें निहच्छि निहच्छि
कबकब याका चवने मालकि गये पास जवी माँ, जि ?

माँ- हुँ रेणुका, आ थव स्पने धुँकगु छें चवना थत नँ स्पका
चवने मते ! हुँ, छनँ आ छम्ह भात माला हुँ !

आनन्द दुहाँ वै लहातो छग जागु कसौरिचा
जवना ।

आनन्द- (भुतुली कसौरिचा दिकी)

माँ- छाय् ? छाय् आनन्द, छँ थव हत्या कयनागु ? छँ थव
कोठाय् छाय् भुतू दुत हयागु ?

आनन्द- न्यागुसां छाय् आ ? छिमित सुंका चवना मगाला ? (छक
मि खवाई) छ उसाय् महुम्ह, (केहँयात कयना) व
लिमलाम्ह, राध्चा छे चवने मज्जुम्ह, छिमित छाय्
दुःख बी ?

माँ- आनन्द, मिस्त दुगु छे चवँम्ह मिजँ जुया छे आम्थे
घाये ज्यूला ?

आनन्द- (सिँ तथा भों भों मि खवाई, कुं मिखा हिई, गेगे
यायाँ) सँसारे मिस्त छम्हँ मन्तकि छु मिजँतय्सँ न हे
मनसें चवनेगुला ले ?

माँ- (भचा तले नवाये मफै) म्वाल, स्वे तोति । रेणुकां याई ।
तले भुतुली हे दयेदुसां जि हे ज्जुगु नि

आनन्द- (मि खवाई) म्वाल, हाजा चवने मते । सुनानँ सँ वे
म्वा । तले भुतुली दयेका चवनेत सकसितँ ज्वरे याना
चवने जिन मला । जि थव हे लवसा नाप बजि नये, छिमि
जा थवी माला छु याये मा या

खँ लहाये दिना मि खवाई ।

रेणुका- (मछिं थें, मछिं थें न्याने वना) स्वे जि याना बी

आनन्द- (विस्ता मबिसें) छंगु लागि भुतुली मि खाना कयु
सुकिगु दिन आपा वनी, आवनिसें छाय् हयाय् छन्त ?

(मस मस सिं थासे थासे तई,

माँ- (काययात चीकेत स्वया) स्वे, जि याना बी । कथानं तोता
षनं नं ग्याम्हला थ्व मनु ?

आनन्द- (देख मचिला) कलानं त्वता वंसा आ छु वया नामे
खवया च्वनेगु ला ले ? (हानं मि ह्वाई) वया यसं वन,
उके द छु ? छ सने मफये धुकूम्हेसित थ्व तन्ता छाया ?
(हानं मि ह्वाई, दनवक च्याई) का स्व, मि च्यात । का हूँ,
हूँ, आ सुं नं म्वाल

माँ- भुतुली छक मि च्यातकि छन्त सुं नं म्वालका

आनन्द- भुतुली मि मच्यात कि नं सुं दै मखु, भुतुली मि व्छलकि
नं सुं मालिमखु ! (मि बांलाक संकी) बरु म्वाल हूँ,
हाला च्वने मते, आ छिपि थाहौ हूँ

माँ- (वनेत) का, छं छु मती दु अथे हे याना च्वै ! सी त्यम्ह
मांयात ख्वेका छं हिले दैगु खसा, का, छ हिले च्वै !

आनन्द- हानं थ्व ताहाकगु भाषण छाया ले ? (थनाप खं ह्वाये थें)
सिवां छुं स्यनी मखु, कपिन्त जक स्याये मज्यू !

माँ- ख, छहुं ला सकले सी हे मा ! सुं सी धका ग्याना च्वनां
छु सह हं ! (थुसु थुसु मुसु तका वना)

भचातक कोठाय सुं मदु थें च्वनी ।

आनन्द- रेणुका, थ्व कू गगु कोठाय छाया छ ? थाहाँ हूँ, खा हाकरी
(ऊवात्थां दना च्वम्ह रेणुका बुलुं पिहां वनी । आनन्द भचा-
तले भुतुली स्वया च्वनी । रेणुका पिने थ्यवं मथ्यवं मि

खंकेत आनन्दं कसौरिचा चाहीकेत स्वै, 'आपा' धायेक प्वी,
ह्ला व्व व्व स्वासां दनी; अवेती हे पिने कका व नापनाप
राधा वै)

कका- (नकतिनि पिहां वंहा रेणुकायात छक स्वै, (आनन्द यात)
गथे जिलाज ? थ्व छु याना तैदियागु जिमि ह्माय
मचायात छि ?

आनन्द- (आतां च्वनी)

राधा- (अन छु जुया च्वन च्युता मतसें, लाकां हे मत्वसें खाताया
लिकव्य भोसू वनी)

कका- (लाकां तोती) थ्व ला छि जिमि धरानाया कपाले हाकल
इले धका त्यन

आनन्द- (तमं कलायात स्वया च्वनी)

कका- (दुहां वै) वया मां बौ सुं मदु धायेवतुं अथे याना दी
ज्युला ? जि मदुला वया ? (दना) थ्व छु याना तये है
दियागु ले हानं ? आवंतिसें भुतु नं कोठाय दुहां वल
लाक छु ?

आनन्द- छु मखु, तले छप्वा भुतु स्यन

कका- (तवंगु खं थूगु पहजं) ऊँ । भुतु स्यन ला मनु स्यन
ला ! मनु स्यन ला भूतु स्यन ला ! भित्तां उत्थे ख

आनन्द- (वहे कलायात जक स्वया च्वनी)

[४२]

कका- (धप्रति आकषित याना) जिलाज, स्वैदिसँ, आ थथे याना चवने मजिल । खँ धैगु याकनं तिप्पका मच्छसा कं जुया चवनी

आनन्द- (कलायात वना छुँ या धनेगु मती दुगु मुद्रां खँ न्यना चवनी)

कका- धैदिसँ का, थौं ला जि छिनाप बांलाक हे खँ ह्लाना वने धका वयाम्ह । (लासाय् वना पयतु बनी) छु आ नं छि हानं हानं अथे याना तैदीगु ला ?

आनन्द- छाय् ? जि ला अथे छुँ याना तयाथे मच्च । भचा भचा छेँ या ज्या याये धैगुला सकस्यां मागु हे ख

कका- (अति-उपदेश बिगु पहलें) स्वै दिसँ, जिपि नं तधैपिनि सन्तान ख ! व नें मचावलेनिसँ तधैगु कुले भयथे याका तह्य ख । छित बिद्या हये धुँका माँबौ सुँ मन्त वया । सम्पत्तिया खँ लहायेगु ससा आ नँ वयाके माक्व दनी । (गखेंसे च्वेक) दिसँ रे !

आनन्द- (पयत्नित स्वै, हानं दनी) मखु, छि माँनाप खँ लहाना दिसँ रे

कका- स्वैदिसँ, की तधैपिनि मचाखाचा ख । खजा, सुयां जिलाजँ जुलकि काय्मस्तेसँ धैगु माँया मुले गबले सुख सी मखु, अय्ने

आनन्द- (कलायात छुँ याये ज्या मछिना अन चवने मफया बँम्ह थें) मखु, माँ नाप खँ लहाना दिसँरे (खुस्क

निहाँ बनी)

कका- (छु थें, छु थें भचा सुँक चवना चवनी, दना भुतुली चवँगु कसौरिया पुसा तीजक उला स्वै, हा व्हाराक्क थाहां वै, आथा धायेक प्वी, लिचिली)

भुतुली मि बांलाक हे छे चवँगु दु ।

राधाँ छक भुतू पाखे तीजक स्वै है । रेणुका ते लहाती लथ्यानातगु पसि छत्वा जवना । बया मेगु लहाती सफू पँ, म्हय पिहाँ वनेगु बस ब तुती लाकां नं दु ।

रेणुका- ता तताजु. श्व पसि

राधा- (भचा त्वलँ स्वया दना का वई) उलिमछि ववना तल धाम्हेसिनँ ककिया माल कायेत न्यने मा म्वाँ धैगु नँ मस्युला ? (लाका काये थें काई) छमेसिया माल सकस्यां छयलेत पाय्छि का

कका- (निरीक्षकया रूपे सक्तां स्ववा चवनी)

रेणुका- (छु जवा बी धैथें, पसि छक हानं कया) थुके मसि वाना (सकू व्यक्तुँ च्यानातगु लहाति पसि पयना ब्वै) धोवें हिलें न्हने भचा गुना वन खनि

राधा- (छक्लमँ) अयसा आ द छु यायेत ले आम पसि ? कायेत न्यने निने नँ मागु मखु । छत्वा भिगु पसि दनिगु नँ

आम्हे खुना हसैलि नँ ! उलि मछि वंगु न्हूगु पसि

रेणुका- (भचा नवाये मफै च्वनी)

कका- म्वाल का आ, केहेंबतं पसि छत्वा खुना हसा, मेगु न्हूगु पसि वहे वैनि,

रेणुका- (पसीं श्वाई)

राधा- वं न्हूगु पसि, दसा मेगु नं वनी का ! उलिमछि ब्वना तल धाम्हेसिया छत्वा पसि न्वाये भा मखं

रेणुका- (थन्याम्ह नापि छु खँ लहाना च्वने धैथे, भचा सुशील पहलं पसि तीजक अनसं तथा बी, वनेत फस्वै)

राधा- (पसि कयाकिया उके हे कयका बी रेणुकायात) छु यायेत आ द थ्व पसि ?

कका- (म्ये वान्याई) अय् !

रेणुका- (हानं इवात्यां दनी)

राधा- छकसा धका, निकसा धका सह यायेगु ! थ्व ला लैय् वम्ह वंयात हाहा याये थें धका जुल

रेणुका- (मिजासं हे) अयसा न्याना बी का दाइयात धया

राधा- अहो ! 'दाइ' यात धया ला जि नं न्याके स नि

कका- (तसलं) राधा

राधा- (पसि कया रेणुकायात) ना यङ्की, द ला मय थ्व गथे गथे याना गुकाहगु पसि ! छक निकसा धका (लिफ स्वया वनी)

रेणुका- (पसि मुना काई) ज्यु का, न्ह्यात्थे यानां साँ पल्सा तथा बी का

राधा- (खा मस्वसें) पल्सा तथा बी जफ मखु, दला थौकन्हे हे मा

रेणुका- ज्यु का, थौकन्हे हे हया बी का (पसि तीजक ध्याकुनाय् तथा वनी)

राधा- (भुनुमुनु हाली) स्यु जि ! पल्सा तथा बीगु नं स्यु !

अफ लूसा बर मेगु नं छी याइगु नं स्यु

कका- राधचा, छला मल्ला नयातम्ह मिसा खनी ! केहेंबतं छत्वा-नित्वा पसि पोथल धका नं अपाय्चो बफरायात लाक्कर पाक्खव धाये त्यला ?

राधा- छि सि हे मस्यु, थुलि मघासा जि मदुबले मेगु नं यंका बन्ह तथा नयेत नं लिफ मस्वैपि का थुपि

कका- धत्, छन्त ला छें च्वपि सक्सितं च्य याना तये मास्ते वंगु लवय्खं कल खनि

राधा- छि सि हे मस्युलि थुमिसं व रेणुकाचित ज्वेज्वे खाका तगु ।

वं थन न्ह्यागु यासां ज्यु ! सुनानं मखंका तीजक यत्थे यावसां जीक धुकुपिकू फुक्कं वयाके ! वया

कका- (खँ त्वालहाना) हाले मते, आम्हे ककिया छें वया काहा पूवयाँ सुयाँ सिना बी यैच्वनी मखु ! भौमचा जुया गुलि सक्सिवाँ वयेका ज्वी फयेमा । लिपा ला थ्व

छे छंगु हे मखुला ?

राधा- (कन्ना चाइपुसे च्वंगु सत्रं) कयं कगु धंगु कम्हे जुल
फि कन कहली । लिपा धायेत आवंतिसे जि जिमि
मानु गबले मदै धका पिपा च्वंसा का ! लिपा जुलकि
हानं दक्क फुक्क फुके धुंका (मुकु मुकु खव्या है)

कका- पापं जागु तुगलं कम्हे ज्वीगु खँय गये विश्वास याये
फै धका ! (लाकां न्हा वनी) का, आम्हे खव्यां जिगु
मन हीके फै मबु । खव्या-धालं खेके जक फै, कि तं
हे जक चायेके फै हेके फै, मबु । थगु हे मिखां खँतेजि
नं मेगु छु मानि ! छ ला मनुया छाले छम्ह लवि खनि ।
(वनेत स्वै) छ ला छुं वयंके थें सक्कित जाले लाकेत
स्वैम्ह धराप खनि, छं ला दनं जासा मरि छहू खना
खिना थें लपू लपू तवा जरीत स्वै का ! का दिदें

राधा- (वंम्हेसिगु तुति ज्वं वनी खवखवं)

कका- (तुति लिकाई) धत्, सर्पया चमे ! का, आ चाकुं पूं
थें पूं वये मते ! नाँ काये मरह्य, भातनाप त्वात,
माजुयात हायेकल, केहे बतयात वो बित, जिवाय् वत्र-
खगुं मबुगुं खँ न्यंकल ! मरुते जित नापं सक्कितयां शत्रु
यायेत स्वैम्ह ? गुलि तितिपाया यांना तयाम्हेसिया पह
स्व ! खान्दानया न्हासे खि किकिम्ह ! छ थन्याम्हेसित
नाला कया च्वंसा जि थनापं नाया वनि का ! (हाहाँ

[४७]

पिहां वनी)

राधा- (खवि सो सो वै च्वंगु मिखां त्वलं स्वै च्वनी)

भचा लंका कका हानं वै ।

कका- (पिनेंतुं) स्व, आ हानं छ जिगु छे दुस्स वल कि छं !
तुति हे त्वयुला छै ह्ये जि ! छ थन्याम्हेसित जि थगु
छे दुतकया च्वंसा जा दक्को धलि याकनं किलं नै का ।
मासा छ आ छंगु हे छे खापां चायेक हुं । भातनाप त्वांना
वं वेगु थाये मखु जिगु छे ! छंगु पह मस्युतले छन्त
जि थ हे म्हाय् सरह यांना तयागु ख

राधा- (दनी) आ जक जि छिकपिनि म्हाय्मचा मखुत
ला ले ?

कका- जिमि म्हाय्ला छु, आ जा छ मनु तक नं मखुत !

राधा- (ग्रन दना च्वनां च्वने मफयेका) ज्यु, छम्ह मिसाया
लागि थछे व भातया छे जक ला सक्तां खं मबु !
(खातय् भोसुला हिक्कि लना खै)

**भुतुली सिंत्त कुतुं वेंथे वेंथे च्वने धुंकल ।
स्वे हे सने मफुम्ह मां दुहां वई ।**

मां- का, गो ? छु धाये धका वम्ह व ? (भोनाप) गो ?

छिमि कका गो ? सने हे मफत धयां, कुहां वये मफु धयां

राधा- वने धुंकल का ! छु धका च्वना च्वनी व । छिकपि बिमज्यातले

पिया चवनेत छु व खिति त्वीका नै चवने दुम्ह ला ?
ककिया म्हाय्मस्ते कवसले मोज थाना चवने दुम्ह ला व ?

मां- राधा, छे कपित्त दुकया ल्वाके हथां नं मगाना छ आम्हे
व्छारे ज्वी धुम्ह का मखुला ? थ्व निन्हु प्पन्हु म्वायेगु
जीवनयात छाय् पाउँका चवनेगु ! हूँ, जि मसीतल्ले, जिगु
ख्वा स्वया चवने मास्ते मदसा छ गन वनेमागु ख, हूँ
वने । का । (दती) हूँ धासा छाय् मवने

मां- हूँ । हूँ सा । (लें चिला बी) सुनानं पना मत, हूँ । पिहां
वनेगु लें न्हाब्ले धस्वाना चवरी । हूँ (थुसुथुसु मुसु वई)

राधा- (पह थाना) ल्हा पोचिना दुहाँ बया आ ल्हा व्हेका
वनी धका चवना ला अर्थे ?

आनन्द वई ।

आनन्द- (खना लुखांतुं) अहा ! गुलि वालांगु ? कला व मां
छु तवारया निदा । छधा रक्षा याइम्ह, छधा हत्या
याइम्ह ! तर मस्यु, गुम्ह पालीम्ह, गुम्ह रक्षा याइम्ह !

भचातल्ले दुने च्वंपिं निम्ह पक्क जुया चवनी ।

राधा- (थुखे कुने च्वंगु पसि कया भातयात व्वया कपता) का
स्वैदिसँ ! गपाय् ब्हो ! मिखा तुंका स्वैदिसँ ! आ गय्-
सिनेगु थ्व पसि ! छिकिपिनि केहे मैजु मेगु पसि मदुम्ह
ला व ! जिगु हे नामं कामं छत्वा जक दुगु हे यना थथे
यासेलि

आनन्द- (थगु हे पहलं) गुलि हिसि दुगु खँ । छे भुवाय् ब्वेत
पसि छत्वा ब्हगंसा गा का ! छे दुना हे बनेमा, मिस्तेत
पसि गुगुया जक पीर का !

राधा- (पसि वान्छया बी) मेगुला छु थीतक नं मखन का,
आ दुगु छत्वा-नित्वा पसि नं

आनन्द- (चिल्लाय बुया) छं छाय् बी माल ले ?

राधा- जि बिया चवनेमा नं ला ? थपिनि ल्हा दहे दुनि फतफत
जगिचा कुतुं दने मफुगु

मां- जि बियागु जि ! जि कया बियागु ! आ छु

आनन्द- (खँ त्वाथला) साप तन्हंगु ज्या यात का छं ! भीया पसि
म्हायनं खुके बीगु ! खुब तन्हंगु ज्या यात का छं !

मां- आनन्द, छे या सम्पत्ति धैगु सकल जहानया मंका ज्वी

आनन्द- खे, दकसिवे न्हापां भीया कवस, कायया हि-चति सकसियां
मंका ज्वी

मां- (फयां फये मकया गउंसे च्वंक) आनन्द, छंगु व मन
गन वन ? व हेरा थन्यागु मन गन वन ? (तन्हु निसें
ल सुना च्वंगु पुखुया निकास तज्याथें) छंगु व न्यने
हे यैपुगु वचनत गन वन ? आनन्द, छंगु व स्वे हे न्ह्यैपुगु
मूति गन वन ? छे बन्ह तया नं केहे यात बिया व्हेगु छंगु
व मन गन वन ? आनन्द, जि छं मा र्खुला ? छं लोमन
ला ? -छ थ्व वुरिगु ववेया ववे छ ! छ थ्व कये कुने धुंङ्गु

लाया न्हूगु व्वलना वगु लापाय् ख ! छं लोमन ला ?
 -ध्व हे सुकू गने धुंकुगु ह्मे च्वंगु हि मखुना छंगु हितुली
 न्ह्याना च्वंगु ! आम न्यताले बिलिबिलि जाया च्वंगु !
 आनन्द, जि सितकि हानं छं सुयात बना मां धा वनेगु ?

आनन्द- (तसलं) मां ! (मेगु नवाये मकै)

मां- (खाई) आ जि छं मां मखुत, आनन्द, आ जि छं मां
 मखुत ! (पिहां वनेत स्वई, हानं दुहां वई, ख्वबि धररर
 धररर हाई मिखां) आ जि छं मां मखुत ! (पिहां
 वनेत स्वई) आ जि छं मां मखुत ! ध्व संसारे थत हे ला
 मयल कि स्थाना नापं व्छे ज्यू, मयह्मेसित छं छाया मां
 नाला च्वनेगु हानं ? जि छं मां मखुत

आनन्द- मां !

मां- (लुखाय्सं दी)

आनन्द- मां, कुने भण्डारया ताचा हिं, जि जाकि कैव्यू वने

मां- (म्हे ताचाप्वाय् माला स्वई, मदै च्वनी) रेणुकायाके
 थें ! वनी वहे ! छाया संवनेगु छ मिजंमचा भण्डारे ? (वनी)

आनन्द- ह, का अयसा बालात का

राधा- (व्यङ्ग्यं स्वया) घरानीतय् छें धुकूपिकू धैगु म्हाय्-
 मस्तेगु का, अपि धैपि छैया लक्ष्मी का

आनन्द- (हीमी चाई) मिजंत जक भखारि त्याइपि छेत का !
 (छु याये, छु याये थें सनी) थह्मां खुनु कया तये मफुसिनि

हानं व बों वनेमाम्हेसित हे छाया धका ताचाप्वाय् बिया
 तयेगु आ ! अथे ला, जिपि जक नं छें पिनेयापि मनुत
 मखुनि

मां- (वने धुंकी अनं)

आनन्द- (मांयात मखना रुन हीचाई) का, आ ध्व जक
 (न्ह्याने च्वंगु भुतूयात थ्वाना व्छई) छु यायेत !

भुतू हुंकन थ्यङ्कु वनी । लासाय् लिसाय्
 दक्कवनं मि चिच्चादनी । थल वाई ।
 व्हास्स हा व्वे ।

५

थाय् थासे मि नगु कोठा । कोठा आनन्द-
यागु हे । आ न्हापा थे' अन विशेष छुं दुगु
मखुत । छगु पलङ्ग दनि सामानया नामं, व नं
नाङ्गा । अले कोठा नं मि पुना सोम्ह सिक
वान्छया तगु थे' च्वं । अन पिवां वनेगु बस
पुना उखें थुखें छुं खं ज्वी त्यंगु पिया च्वम्ह थें
इरुथिरु जुया च्वम्ह राधा दु । भचा हे मजावं
रेणुका दुहाँ वै । वया ल्हाती सफू नं दु, कपाले
भचा भचा चति नं ।

रेणुका- (मिह्री छपें नोट तिकया तताजुयात बी) ना, थ्व हे
मखुला छंगु पसिया मू !

राधा- (भचा गब्रेंसे च्वना, लाका काये मागु वस्तु थें काई,

तत्काल अनं पिहाँ वनी

रेणुका- (वम्हेसित लक्ष याता) कय्कुं नुगया ग्यानापुगु दसी

केशर दुहाँ वई

केशर- थाहाँ वनला ?

रेणुका- (न्हाचया हे पहलं) धात्थे, हला ? मनु सयने लातकि
पणुत स्वया नं मभिना यने य खनि !

केशर- रेणु, अकसर मनुत थगु न्ह्यपु न्हाये दक्को संसारया
जुजु जुया च्वनी !

रेणुका- जि (हानं छुं मधासे त्वलं स्वया च्वनी)

केशर- रेणुका, छु बिचा याता च्वना ? थगु खैय् धंगु गुलि
गुलि बिचा यात उलि हे न्ह्यपु सुका सो थे' स्वया
वनी । गुलि अप्पो न्ह्यपु स्वया वना उलि हे बिचा
याये मास्ते वैच्वनी । थ्व जीवने आपा विचारवान् जुये
स्वयाँ आपा व्यावहारिक ज्वी भि । थ्व छें आ छं

रेणुका- मखु, थन्यापि कुमनुतय् न्हयने जि माँयात थथे त्वता
वने ? व भ्वाव ज्वीधुं कुम्ह धूदना मवनिला ?

केशर- तर रेणुका, वया विषये छं पीर कया वयात छं अप्पो
पाप याये नं ला मत्य । हानं छ नं ला वयात पीर
बिया थथम्हंतु पापी जुया च्वने मज्यू ! छं थगु हे
तुति ला थासे लाके मफुनि, ककित क्वबिया जुयाँ
छंगु छु गति ज्वी ? छंत वकाइम्हेसिया छु गति ज्वी ?

[५४]

अथे हे, अथे थ हे ला धेधेचुई धुँकुम्हेसित छं थगु भार
क्ववीका च्वन धासा हानं निम्हेसियाँ छु, भि ज्वीला ?
(गंभीर जुया) रेणुका, सिमा भ्वाब ज्वी धुँकुगु
खसा कि वयात दुस्य थने फयेकि, कि पाला व्ह !
मखुसा, वयात मि थीमात्रं गुं नापं व्हया च्वनी !
अथवा, वं थषम्हं क्वदये मालकि वया क्वे लिधंसा
कया किचले च्वना च्वंम्हेसित वं त्यलाँ त्वती !

रेणुका- (थगु हे बिचाया सिलसिलाय् नवाना च्वंम्ह थें) तर,
तर थ्व ला धात्यें ख, थीं थ्व कोठा मि नल, कहे थ्व
छ्छा छें हे व्हें वनी ! अले

केशर- अले सक्ता खं नौ जुया आकासे वरै वनी ! रेणुका, तर
दक्कव दिक्कव झौ ज्वी न्ह्य छं थत माक्कव मुना का !
कीगु समाजे थ्व हे अप्पो सुख्या लें मेगु छप्पुं महु !
कि छं थत यहातुं धोलांना म्माना च्वं; दुबयात
हे थगु जीवनया आदर्श भाप्यु ! हानं, (कठोरतापूर्वक)
हानं रेणुका बुन्हा बुन्ही ज्वी धुँकुपिन्त मस्तेसं कषाना
सुख सीका म्वाकां तये धंगु खँ केवल भ्रम जक ख !

रेणुका- छु द कपिसं मभिं मधाइला ?

केशर- छं स्वे आतक जक छ साप भि धका च्वना ला ले ? थ्व
संसारे ककिया मिखाय् सुं हे मनुत भि जुया च्वनी मखु !
थन न छ भि, न जि भि !

[५५]

रेणुका- (प्रश्नवाचक मिखां स्वया च्वनी) ?

केशर- धात्यें धाये धासा थ्व संसारया फ्रेम हे भि मजुनि !
थन भिगु खँ नापं न्ह्यावनें भमिं थें खने दै च्वनी !

रेणुका- (लोगीं वास ल्वीकु थें) मखु ! छेंया ताचाप्वाय् जि
मकायेगु याना बी का !

केशर- स्व, छं हानं म्वामदुगु खँ ल्हाना हल ! रेणुका, गुलिखे
खँ बिचा यातले बाँलाना च्वनी, तर व्यवहारे हलकि
स्थना बनी ! छ नं बारंवार थन्यागु भ्रमे छाया लाना
च्वना ? छं ला ज्यु धाइ का ! तर अथे मानं धाइ मखु ?
थगु ल्हो ज्येके धुँकुगु ताचाप्वाय् ककिया ह्याचाय् स्वथने
बी सुयाँ यें मखु, रेणुका । (लिसा काये थें) मनु ख,
हानं सुनानं सल गयेका नं च्वने यें मखु

रेणुका- जि थगु लागि छुं हे कायेत स्वे मखु का

केशर- छं हानं थ्व म्वामदुगु मती तै हल नि । छंगु धैगु छुं मन्त
कि छ हे नं छुं मखुत नि । रेणुका, छंगु आम उदारता
स्वबाँ भमिगु कठोरता अप्पो बल्ला । सकलें कमजोरपि
मनुतय्सं छक आमथे हे बिचा याई । भमिसं त्यागया
भावना कासा ला सक्तां जी ला धैथें च्वनी । तर हानं

एककासी तले घाररर घुररर जुगु स ताये
दै । उखे थुखे माल सामानत धान्छगु ताये
दै । माँ, आनन्द व राधापि हागु नं ताये दै ।

[५६]

तर छु छु धागु ख ध्वाश्चिके फेमखु । कोठाय्
च्वंपि निम्हेसियां ध्यान व हासले आर्कषित
ज्वी । खँ ल्हाना च्वंम्ह केशरया खँ दी । निम्ह
छुं भचा तसस्कं सशंकित ज्वी ।

रेणुका- तले छु जुल थें हानं !

केशर- (लुखा पाखे दना छक पिने स्वई) ध्व हे झीगु जीवनया
चरमसीमा ! ल्वापु ! अले सक्तां चुन्दन !

रेणुका- (पिहाँ वनेत लुखा पाखे वनी)

केशर- (लँ पना बी) रेणुका ! छ तले वना च्वने म्वाल !
ल्वापु जुया च्वंथाय् गुलि अप्पो मनु खात उलि अप्पो दुधा
ज्वी ! छ तले वना च्वने म्वाल

रेणुका- (ज्या मछिं थें) क, ध्व ला स्वार्थं मज्वीला ?

केशर- थथगु स्वार्थया लागि ल्वाना च्वंपि अमि ल्वाप्पी च्वति का
मबनेगु स्वार्थ ला ?

रेणुका- जि मांयात छक ला खवा क्यनेमा !

केशर- जरुरत मदु, रेणुका । लिलिलिगि सने धुंकुगु वा लिना ब्जेत
सुयाके न्यना च्वने म्वा ! पपू त्वधुह्य च्खुन्वां ब्यया च्वंपि
फङ्गत खनकि फन अप्पो नुगले स्याकी । नु, बरु !
(रेणुकाया लप्पा ज्वनी) थनं व हे वने नु ! मि नये
धुंकुगु वस तोता मब्दसा ह्य नापं व्छया वनी

रेणुका- (थगु लप्पां केशरया ल्हा फ्यना व्छया) स्व, जि मरुतकि
मानं नं ध्व छेयात त्वता वने माली

केशर- रेणु, छक ध्व संसारयात हे मनुत रुद्धरयां धथे हे त्वता
वने मालीतिनि । ध्व अधिकारया ल्वापु ख ! अधिकारया
भावना मने दुहां मवंतल्ले छं मखु ! वनकि कि वं मनुतयत
फुकां त्वती, कि दयकां तोती ! व गदले मुं क च्वना
च्वनी मखु

हानं तले स्वाने थलबल कुतुं वगु स ताये
दै । कोठाय् निग्हें एन हथाय् चाई ।

रेणुका- (ब्देला हालेला थें जुया वनी)

केशर- रेणुका, तापावक ध्यने धुंकुगु लँय् वलं वेके बिया च्वनकि
अप्पो दुःख सी ! त्याहाँ वने नं फेमखु, न्ह्याज्यायेत नं लँ
पने धुंकी ! अले फन व अन्कण्टारे हे बाय् च्वने माली,
ला सा वहे चलकं चिका ! (रेणुकाया लप्पा ज्वनी)
रेणुका, नु ! थनिनिसें छं व जि थगु जीवन हने ! न्हगु
जीवन दल्हाये ! ध्व संसार न्हपि वैपिनिगु ख ! नु, दुने
धुंकुगुछेया ध्वाथ मायां थत चिका च्वने मते (साली)

हानं मेमेगु ततगोगु थलत नं कुतुं व
स्वाने ।

रेणुका- केशर !

[५८]

केशर- रेणुका, (साक्षी) नु, लिवाय् धुंकल ! वाफय् वे न्ह्य
छे थ्यंकी ! (साला यंवी)

रेणुका- (सायेका वनी) केशर ! केशर !

निन्हं रिहां वनेवं कोठा छक घोररर
घुररर ब धे धे चुयें ज्वी । पिने स्वाने
हानं छक तगोगु थल कुतुं बया तज्यागु स
लाये दै । देवा लहातं बोले कोट मख्खा-
नामह आनन्द लाकाँतिकां ह्याना हिफय
थें जुया दुहां बें । नापनापं वया कलाम्ह
नं ।

आनन्द- (अन छाया दुहां वयागु ख लोमं थें सना) का, जू जूगु
जु सा जू जुगु हे ज्वी का

राधा- (लहाती नोट पं दु) वया लयन महुना धायेवं धायेवं
वं थुलिमछि दां गनं कया है ? छित छु हँ आ । अन्यामह
मह्याय् हुह्य ख हे खत थें

आनन्द- (थगु हे खय्) व माँ ख । जि वयात पितीना व्छे मज्यु ।
तर छु ? वया लिगिलिगि सने धुँकूगु वाँ फुसा न्ह्य व्छे
थ्व छें या अप्पा नाप ! न्ह्य व्छेमा

राधा- खन ला छि ? वया जक त्वते मास्ते वला व छें या ताचा-
प्याय् । अऊ नं वरानाया छें नं लक्ष्मी पिहां वनी हँ ।

थुलि जुलें ला मय्यामह नाप छि हे बिचा पाना दिसं आ
जि गथे हुना च्वन ज्वी ।

आनन्द- (कोठाय् न्या लायेला व्या लायेला थें सनी) छुया कच-
कच थ्व न्हिच्छि न्हिच्छि । वं जन्म बित ख, तर छु
याये, म्बाम्बाक पुज्याना तयेबमह मजुल । संसारे थ थें
तधंपि मुँ महु । का हुँ ! पत स्याना दयात हे छयं
व्हंगका भाग्यासाँ धर्म लाई मखु ! (वने थें, च्वने
थें सनी)

धेधे चुचुं माँ दुहां बें ।

माँ- म्बाल, म्बाल ! छ गनं वने म्बाँ ! द छु हँ ! रेणुका
नं ल्यासे जु हे जुन ! (लहाती च्वंगु ताचाप्याय्
आनन्दया न्ह्यने वान्छेत याँकाई) म्बाल, ना ! छ नं
सुयाँ वाँ ज्वीतिनि ! (भौ नाप) छ नं सुयाँ माँ
ज्वीतिनि ! म्बाल, (हीमीचाई, खक्खमख्ख धाई)
म्बाल (वाँव्छे)

आनन्द- (ताचाप्याय् तुति लाई, लाथाय् लहाती ती) माँ !

माँ- छ माया माने मथुम्हेसित छुया माँ ! (माम्ह छगु सालिक
लिगिलिगि सं थें जुया धररर मिछाँ खबि हाई, थरथर
थरथर खाई)

आनन्द- छं हानं जिगु लें छाया पं वया ?

माँ- पं वयागु मखु, छंगु लें चिला व्यु वयागु ! म्बाल, म्बाल !
(लिहां वनी) छें या ताचाप्याय् छंगु लहाती दु !

आ थन जिगु ज्या मन्त ! (हानं लिहाँ वै) आ जिगु
ज्या मन्त ! (हानं लिहाँ वनी)

आनन्द- छन्त छाय् हैं ! वनेमापि ला जिपि का थ्व छेँ तोता !
अबलेनिसें थगु ल्हाती लाना च्वंगु (कया) थ्व तावाप्वाय्
छं छाय् तोतेगु ? (वनाच्वम्ह माया न्हाने वान्छया बी)

माँ लुखाय्सं दो ।

राधा- (भात नाप) छि छाय् ग्यायेगु ! जिगु छेँ दहे दु कीत
गागु ! जिगु क्वस

माँ- (लिफ स्वया) राधा, छं आपा थगु क्वसया फुई
थाये मतेँ ! थन छेँ छक जिगु नं क्वस आपा
दुहां वगु ख ! (ख्वबि हायातुं च्वंगु दु) छन्हु छं नं
ल्यासेम्ह भौ दुकइतिनि थगु छेँ ! म्वाल ! म्वाल !
(पला छपला लुखाँ पिने तै) च्वना च्वं छिपि जक
प्रा थ्व छेँ !

आनन्द- (लुखा पाखे वनी) छ छाय् वने मालें हँ ! वने मापिला
जिपि मखुला ?

माँ- (लें पना बी) छिपि ल्यासे ल्याय्म्हपिनिगु लागि थ्व
सँसार आपा दनि । छिपि छाय् ? छाय्

आनन्द- माँ ! जिम्त थ्व छेँ जक मखु - (कका नाप) वा,
नु,

माँ- छिपि छाय् ? (मेगु पला नँ पिने तै) छिमिगु भि
ज्वीमा । जि थ्व सँसार हे पिहा वने तय्म्हेसित थ्व छेँ

पिहां वनां छु स्वती ! (हानें दुशौ वया) छिमिगु
भि ज्वीमा । (वनी) छिमिगु भि ज्वी मा !

आनन्द- (वँम्हेसित) माँ ! (मवा स्वया च्वनी) माँ ।

माँ- (थुन्ना थुन्ना च्वी, खने मदया वनी)

राधा- (न्हाने वनी)

आनन्द- माँ ! (कलानाप) नु

अपि निम्ह नं पिहां वनी । कोठा छक
चिल्लाय् दंक हाला तिस चव्वम्ह थे च्वनी ।
लुखाखलू न्हयनेसं च्वंगु तावाप्वाय् गखेंसे
च्वना वै । अले कोठा फिफाँ दनो ।

अन्तः